

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta

Eva RAJSIGLOVÁ

**INTERDIECÉZNÍ CÍRKEVNÍ SOUD
V ERFURTU A V PRAZE –
srovnávací studie**

Vedoucí bakalářské práce: Doc. JUDr. Antonín I. Hrdina, DrSc.

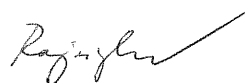
PRAHA 2006

Ráda bych velmi poděkovala svému vedoucímu práce, panu Doc. JUDr. Antonínu I. Hrdinovi, DrSc., že se mne ujal a dodával mi odvalu. Dále děkuji panu Dr. Jiřímu Svobodovi, oběma pražským notářkám i všem ostatním, kteří trpělivě odpovídali na mé všetečné dotazy.

Und mein besonderer Dank gehört dem Erfurter Herr Offizial Heinz Gunkel, Lic. theol. et Lic. iur. can., für seine bereitwillige und immer freundliche Unterstützung.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 15.9.2006

OBSAH

Předmluva	5
Úvod	5
1. Soudní moc v církvi	6
1.1 Druhy a stupně církevních soudů	
1.1.1 Papežské soudy	
1.1.2 Diecézní soudy	
1.1.3 Metropolitní soudy	
2. Interdiecézní církevní soudy (ICS) obecně	8
2.1 Historie vzniku ICS	
2.2 ICS v současnosti	
3. Historie vzniku ICS Erfurt	12
4. Historie vzniku ICS Praha	15
5. Personální zajištění	19
5.1 Oficiál, viceoficiálové	
5.2 Církevní soudce	
5.3 Obhájce svazku	
5.4 Ochránce spravedlnosti	
5.5 Notář	
5.6 Právní zástupce, advokát	
6. Materiální zajištění	27
6.1 ICS Erfurt	
6.2 ICS Praha	
7. Činnost soudů v I. instanci	28
7.1 Činnost v roce 2003	
7.1.1 Nulitní kauzy v procesním řízení	
7.1.2 Trestní kauzy	
7.1.3 Ostatní kauzy	
7.2 Činnost v roce 2004	
7.2.1 Nulitní kauzy v procesním řízení	
7.2.2 Trestní kauzy	
7.2.3 Ostatní kauzy	
7.3 Činnost v roce 2005	
7.3.1 Nulitní kauzy v procesním řízení	

7.3.2	Trestní kauzy	
7.3.3	Ostatní kauzy	
8.	Činnost ICS Praha v II. instanci	35
8.1	Činnost v roce 2003	
8.2	Činnost v roce 2004	
8.3	Činnost v roce 2005	
8.4	Srovnání s celoněmeckou statistikou anulovaných manželství	
9.	Exkurz: Význam církevní justice pro manželské kauzy anulace z pastoračního hlediska	39
9.1	Důvody žádosti o anulaci manželství	
9.2	Poskytování svátostí civilně sezdáním - oficiální stanovisko církve	
9.3	Řešení problému ve východních církvích	
9.4	Platné a (nebo) svátostné manželství dvou pokřtěných	
9.5	Vliv anulovaného manželství na okolí	
9.6	Význam církevní justice	
10.	Odvozené aktivity soudu	46
10.1	Vyřizování žádostí o favor fidei	
10.1.1	Privilegium Paulinum	
10.1.2	Tzv. privilegium Petrinum	
10.2	Vyřizování žádostí o nedokonané manželství	
10.3	Správní rozhodnutí	
10.4	Účast na beatifikačních a kanonizačních procesech	
10.5	Přednášková a poradenská činnost	
	Závěr	51
	Abstract	52
	Přehled použitých symbolů a zkratk	53
	Seznam použité literatury	54
	Seznam příloh v textu	59

PŘEDMLUVA

Po jistém přemlouvání z mé strany se pan Doc. Hrdina nechal obměkčit a dovolil, abych u něj psala bakalářskou práci. Protože jsem byla tento rok na studijním pobytu v Jeně, navázala jsem kontakt s katedrou církevního práva v nedalekém Erfurtu, kde mi mj. doporučili seznámit se s tamnějším církevním soudem, který je studentům přátelsky nakloněn. Pan oficiál Gunkel se mě ujal a umožnil mi praktické studium manželského kanonického práva na základě konkrétních kauz. Když se mi tedy naskytla taková příležitost, navrhl mi doc. Hrdina téma této bakalářské práce, které je velmi praktické a přitom v českém prostředí ojedinělé.

ÚVOD

V úvodu bych se ráda zmínila o terminologii. Jako synonymum pro slovo *církevní soud* používám termín *oficialát*, přestože se tento výraz v české kanonistické literatuře téměř neobjevuje. Dále užívám označení *oficiál* pouze pro *soudního vikáře*, a ne tedy k označení jakéhokoliv zaměstnance církevního soudu.¹ Všechny zmiňované kánony pocházejí z nového Kodexu kanonického práva (CIC/1983), výjimky jsou v textu jasně označeny (CIC/1917).

Tato práce se zaměřuje především na srovnání podmínek činnosti a činnosti samotné Interdiocézního církevního soudu v Erfurtu a v Praze, podává ovšem také rozsáhlejší vysvětlivky k jednotlivým tématům a zároveň se zde projevuje snaha pojednat o všem v širších (např. celorepublikových) souvislostech.

---

¹ Např. Damián Němec užívá výraz *oficiál* pro pojmenování defensora vinculi i promotora iustitiae. Srov. D. NĚMEC, Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo, Praha 2006, s. 188, 191 (dále jen „D. NĚMEC, Manželské právo katolické církve“).

1. Soudní moc v církvi

Ježíš Kristus předal svým apoštolům a tedy církvi poslání hlásat národům radostnou zvěst a učit je, posvěcovat svět a řídit církev. To jsou tři úřady Kristovy – prorocký, kněžský a královský, na kterých má určitý podíl každý pokřtěný na základě všeobecného kněžství získaného při křtu.² Prorok vyučuje, kněz posvěcuje, král vládne. Součástí moci řídicí (= jurisdikční moc, pastýřský úřad) je moc zákonodárná (potestas legislativa), výkonná (nazývaná též správní neboli administrativní, potestas executiva) a soudní (potestas iudicialis) – c. 135 § 1. Mnohdy se ozývá námitka přílišné institucionalizace církve, kritikové říkají, že církev má být společenstvím lásky a ne práva. Avšak je nutno říct, že opakem práva není láska, nýbrž bezpráví. Již apoštol Pavel musel mocí svou autoritou řešit spory v korintské obci a vytýkal tamnějším křesťanům, že předkládají své sporné záležitosti pohanským soudům.³ Církev si od počátku své existence osobuje právo rozhodovat spory týkající se jejich vnitřních záležitostí podle svých vlastních zákonů a také používat odpovídající donucovací prostředky či tresty.⁴ Podle c. 1401 církev vlastním a výlučným právem rozhoduje spory, které se týkají věcí duchovních a s duchovními spojených, dále při porušení církevních zákonů a v neposlední řadě má církev právo rozhodovat o každém hříšném jednání, pokud se týká určení zavinění a uložení církevních trestů. Církev dává v některých případech přednost mimosoudním administrativním řízením před soudními. Takto se například vyřizují žádosti o zrušení platného nedokonaného manželství či zrušení manželství na základě privilegia víry.

Také v nekatolických církvích a církevních společenstvích (např. v Českobratrské církvi evangelické) se objevuje snaha založit instituci obdobnou katolickému církevnímu soudu, jako hlavní důvody jsou uváděny poskytnutí závazného výkladu církevního práva, nevhodnost projednávat osobní záležitosti v plénu synodu, nutnost apelačního soudu a také historická tradice církevního soudnictví v reformovaných církvích.⁵

---

² Srov. KKC, 783-786.

³ Srov. 1 Kor 4,21; 5,1-6,6; 2 Kor 13,1-10.

⁴ Srov. G. MAY, Grundfragen kirchlicher Gerichtsbarkeit (§ 108), in: Handbuch des katholischen Kirchenrechts, Joseph Listl, Heribert Smitz (ed.), 2. grundlegend verarbeitete Auflage, Regensburg 1999, s. 1153, (dále jen „HdbKathKR“).

⁵ Srov. Poradní odbor organizačně právní SR ČCE, O církevním soudu, tisk č. 19 B, 1. zasedání 31. synodu ČCE (22.-25.5.2003), in: http://www.srcce.cz/includes/2003_usneseni_synodu/tisk19b.html

1.1 Druhy a stupně církevních soudů

1.1.1 Papežské soudy

Funkci nejvyššího soudce má v celé katolické církvi papež, tuto moc vykonává buď sám, nebo prostřednictvím řádných soudů Apoštolského Stolce nebo prostřednictvím soudců, které pověřil (c. 1442). Římské soudní tribunály jsou tyto: Apoštolská penitenciárie, která je kompetentní pro utajené záležitosti spadající do oboru svědomí; Nejvyšší tribunál Apoštolské signatury, který je nejvyšším soudem katolické církve, a Římská rota jako řádný odvolací soud Apoštolského stolce.⁶ Každý věřící má právo předložit Apoštolskému stolci svou spornou nebo trestní věc, přestože se již tato projednává u soudu nižšího stupně (c. 1417 § 1). Soudní moc mají také některé římské kongregace (např. Kongregace pro nauku víry, Kongregace pro bohoslužbu a svátosti atd.).

1.1.2 Diecézní soudy

Diecézní biskup je soudcem prvního stupně ve své diecézi, tuto moc vykonává buď sám osobně, nebo prostřednictvím jiných (c. 1419). Druhý vatikánský koncil hovoří o pastýřském úřadu biskupů: „Moc, kterou vykonávají osobně Kristovým jménem, je vlastní, řádná a bezprostřední (potestas ordinaria, propria et immediata), i když její vykonávání je nakonec řízeno nejvyšší církevní autoritou a do jisté míry může být omezeno z ohledu na užitek církve či věřících. Na základě této moci mají biskupové svaté právo a před Bohem povinnost vydávat pro své poddané zákony, soudit a řídit všechno, co patří do oblasti bohoslužby a apoštolátu.“⁷

Velké množství povinností a také často nedostatečné vzdělání v oboru kanonického práva zabraňují biskupovi, aby vykonával soudní moc osobně, proto je každý diecézní biskup povinen ustanovit pro svou diecézi soudního vikáře (= oficiála), který spolu s biskupem tvoří jeden soud (c. 1420). Soudní vikář má řádnou zástupnou moc soudní (potestas ordinaria iudicialis vicaria) a stará se o celé soudnictví v diecézi. „Úřad oficiála se těší zvláštní trvalosti, na rozdíl od úřadu generálního vikáře a biskupského vikáře. Oficiál neztrácí pravomoc ve chvíli uprázdnění (vakance) úřadu. Může však být odstraněn ze spravedlivého důvodu.“⁸ Dále biskup ve své diecézi ustanoví diecézní soudce, ochránce spravedlnosti, obhájce svazku a advokáty. Nutným

⁶ Srov. A. HRDINA, Kanonické právo, Praha 2002, s. 231, (dále jen „A. HRDINA, Kanonické právo“).

⁷ LG 27. Diecézní biskup vykonává mez ve své diecézi Kristovým jménem, kdežto apoštolský vikář, prefekt či administrátor tak činí jménem papežovým (c. 371).

⁸ F. POLÁŠEK, Procesní právo, Olomouc 2003, s. 5, (dále jen „F. POLÁŠEK, Procesní právo“).

účastníkem každého řízení je notář, neboť akta, která nepodepsal, jsou neplatná (c. 1437).

1.1.3 Metropolitní soudy

Diecézní tribunály jsou první a nejnižší instancí. Od výroku tohoto soudu je možné se odvolat k soudu metropolitnímu, ten rozhoduje záležitost v druhé instanci. Ovšem v jakémkoli stupni procesu je možno odvolat se k Římské rotě (c. 1417, c. 1444). Metropolitní soud je soudem první instance pro svou arcidiecézi. Pro tento případ si metropolita se svolením Apoštolského stolce zvolí odvolací soud druhé instance. Pokud soud druhé instance potvrdí rozsudek předchozího soudu (affirmative), nabývá tento rozsudek právní moci, resp. vykonatelnosti. Pokud se rozsudky první a druhé instance neshodují (negative), „je možno a náleží se odvolat od soudu metropolitního k soudu Římské rotě, která rozhoduje záležitosti ve třetí instanci.“⁹ Výjimečně, většinou na základě historické tradice, bylo dovoleno Apoštolským stolcem zřídit místní tribunály třetí instance, buď pro všechny záležitosti, nebo jen určité.¹⁰ Jedna strana soudní pře může požádat o papežské dovolení pro rozhodnutí sporu třetí instancí některým z místních tribunálů.

Každý církevní soud se řídí ve své činnosti zákony a normami nacházejícími se v VII. knize Kodexu kanonického práva. Pouze pro soudy Apoštolského stolce platí zvláštní předpisy (c. 1402).¹¹

2. Interdiecézní církevní soudy (ICS) obecně

Zřízení diecézního soudu pro každou diecézi zvlášť může narazit hned na několik problémů – malý počet věřících, nedostatek kvalifikovaných sil, nedostatek financí apod.

⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁰ Z německých oficialátů bývá třetí instancí oficialát Aachen, Bamberg, Freiburg, Köln, Mnichov, Münster a Paderborn. Např. oficialát v Bambergu je třetí instancí v manželských kauzách pro provincii München-Freising (diecéze Augsburg, München, Passau, Regensburg), dále pro biskupství Mainz a Rottenburg. Srov. www.eo-bamberg.de. Oficialát v Bambergu rozhoduje dokonce i ve IV. instanci.

V Československu byla z důvodu obtížného vzájemného styku mezi Vatikánem a československými diecézemi zřízena Apoštolským stolcem třetí instance v roce 1951 při Metropolitním soudu Olomouc, fungovala až do roku 1990. Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 18.

¹¹ Jsou to tyto: Apoštolská konstituce Jana Pavla II. o římské kúrii „Pastor bonus“ ze dne 28.6.1988 (o Nejvyšším soudu Apoštolské signatury čl. 121-125, o Římské rotě čl. 126-130), dále vlastní normy: pro Signaturu „Normae speciales in Supremo Tribunali Signaturae Apostolicae ad experimentum servandae post Constitutionem Apostolicam Pauli PP. VI Regimini Ecclesiae Universae“ ze dne 25.3.1968, nevyšly v AAS, nýbrž ve zvláštním výtisku, přetisk pak in: AfkKR 1968, roč. 137, s. 177-202 (Lüdicke v MK 1402/1 (stav z července 2004) uvádí nepřesný odkaz na AfkKR), pro Římskou rotu „Romanae rotae tribunal normae“ ze dne 18.4.1994, in: Acta Apostolicae Sedis 86 (1994) 508-540 (dále jen „AAS“).

2.1 Historie vzniku ICS

V CIC/1917 je zmíněna pouze povinnost biskupa jmenovat svého soudního vikáře.¹² Avšak Kongregace pro bohoslužbu a svátosti nabídla již v roce 1932 biskupům, pro které je obtížné z důvodu malé rozlohy diecéze nebo nedostatku vhodného personálu mít vlastní soudní tribunál, že jejich záležitosti může vyřizovat církevní soud jiné provincie či regionu.¹³ První interdiecézní církevní soudy ustanovil papež Pius XI. v Itálii motu proprio *Qua cura* (De ordinandis tribunalibus ecclesiasticis Italiae pro causis nullitatis matrimonii decidendis) ze dne 8.12.1938. Tyto soudy byly nazvány „regionální“ a měly na starost případy anulace manželství. Celkem bylo tímto zákonem zřízeno šestnáct soudů a regulovány byly také soudy apelační.¹⁴ V roce 1946 byly Kongregací pro bohoslužbu a svátosti vypracovány normy pro regionální církevní soudy v Kanadě, poté, co již v roce 1940 vznikl interdiecézní soud na Filipínách.¹⁵ Na základě apoštolské konstituce *Regimini Ecclesiae Universae* z roku 1967 bylo zřizování oblastních a mezioblastních církevních tribunálů svěřeno pod správu Nejvyššího tribunálu Apoštolské signatury (čl. 105).¹⁶ Ke změnám organizačního rázu došlo vydáním *Normae pro Tribunalibus interdioecesanis vel regionalibus aut interregionalibus* dne 28.12.1970. Objevuje se zde název soudu „interdiecézní“¹⁷, ale hlavně se mění podmínky zřízení interdiecézního soudu. Ten může být zřízen buď na žádost daných biskupů (shodně s učením II. vatikánského koncilu o moci biskupů), nebo z vlastní iniciativy Apoštolské signatury. Biskupové, kteří chtějí zřídit společný církevní soud, potřebují získat od Apoštolské signatury „nihil obstat“ a poté mimo jiné určit moderátora soudu (= Moderator Tribunalis).¹⁸

¹² C. 1573 § 1 CIC/1917: „Quilibet Episcopus tenetur officialem eligere cum potestate ordinaria iudicandi, a Vicario Generali distinctum, nisi parvitas dioecesis aut paucitas negotiorum suadeat hoc officium ipsi Vicario Generali committi.“ Toto nařízení odpovídá c. 1420 § 1 CIC/1983.

¹³ Srov. SACRA CONGREGATIO DE SACRAMENTIS, Litterae ad excellentissimos archiepiscopos, episcopos atque locorum ordinarios: de tractatione causarum matrimonialium, in: AAS 24 (1932) 273; srov. Berliner Ordinarien-Konferenz, Denkschrift bezüglich der Errichtung eines gemeinsamen Offizialates im Bereich der Berliner Ordinarien-Konferenz, Bautzen, 26.5.1964, s. 4, (dále jen „BERLINER ORDINARIEN-KONFERENZ, Denkschrift“).

¹⁴ Srov. PIUS XI., Motu Proprio de ordinandis tribunalibus ecclesiasticis Italiae pro causis nullitatis matrimonii decidendis *Qua cura*, in: AAS 30 (1938) 412.

¹⁵ Srov. SACRA CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Decretum de ordinandis tribunalibus ecclesiasticis ditionis canadensis super causis nullitatis matrimonii decidendis, in: AAS 38 (1946) 281-287; srov. BERLINER ORDINARIEN-KONFERENZ, Denkschrift, s. 4.

¹⁶ Srov. PAVEL VI., Constitutio apostolica de Romana curia *Regimini ecclesiae universae* ze dne 15.8.1967, in: AAS 59 (1967/2) 921; Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 17.

¹⁷ Toto označení se vžilo až v poslední době, v CIC/1983 stále nenalezneme jednoslovný název, mluví se zde o zřízení „unicum tribunal pro pluribus dioecesibus“. V německy mluvících oblastech se setkáme s dřívějšími označeními „regionale, überdiözesane und überregionale Gerichte“. Srov. P. WIRTH, Gerichtsverfassung und Gerichtsordnung (§ 109), in: HdbKathKR, s. 1168, pozn. 9.

¹⁸ Srov. SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Normae pro Tribunalibus interdioecesanis vel regionalibus aut interregionalibus, in: AAS 63 (1971) 486-488.

2.2 ICS v současnosti

Tento vývoj se odrazil v ustanoveních nového kodexu CIC/1983, konkrétně interdiecézním soudům (i když tento pojem Kodex nepoužívá a raději jej opíše) se věnují tři kánony – c. 1423, c. 1439 a c. 1445 § 3, 3°.

C. 1423 - § 1. „Se schválením Apoštolského stolce může po vzájemné dohodě vytvořit více diecézních biskupů místo diecézních soudů, o nichž v kán. 1419 – 1421, jediný soud prvního stupně pro své diecéze; v tom případě buď příslušní biskupové společně (coetus Episcoporum), nebo pouze jimi jmenovaný biskup (Episcopus designatus) mají všechna práva, která má diecézní biskup vůči svému soudu.“

§ 2. „Soudy, o nichž v § 1, mohou být ustanoveny buď pro všechny záležitosti, nebo pouze pro některé druhy záležitostí.“

C. 1439 - § 1. „Jestliže byl některý soud ustanoven podle kán. 1423 jako jediný soud prvního stupně pro více diecézí, je se souhlasem Apoštolského stolce biskupská konference povinna ustavit soud druhého stupně, pokud ony diecéze nepatří do téže provincie jako sufragáni.“

§ 2. „Biskupská konference může se souhlasem Apoštolského stolce zřídit jeden nebo více soudů druhého stupně, i mimo případy, o nichž v § 1.“

§ 3. „Nad soudy druhého stupně, o nichž v § 1 a 2, má biskupská konference nebo od ní jmenovaný biskup stejnou moc, jaká přísluší diecéznímu biskupovi nad jeho soudem.“

C. 1443 § 3 „Kromě toho přísluší tomuto nejvyššímu soudu (Apoštolské signatury): 3° starat se a schvalovat zřízení soudů, o nichž v kán. 1423 a 1439.“

Je tedy zásadně věcí pouze zúčastněných biskupů zřídit společný soud, proto je důležitý jejich většinový souhlas. Tito biskupové nemusí nutně příslušet ke stejné provincii nebo regionu.¹⁹ Nedotčeno zůstává právo každého biskupa vyhradit si některé soudní záležitosti podle c. 1420 § 2. Zákon neukládá, podle kterých společných hledisek mají být interdiecézní soudy zřizovány. Jsou zmiňována kritéria územní (provincie, region) a osobní (kultura, jazyk, národ).²⁰ Diecéze jsou většinou definovány teritoriálně (c. 372 § 1), personální interdiecézní soud by bylo možno zřídit pro více personálních

¹⁹ M. GRAULICH, Interdiözesengericht, in: Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht, Band 2, Axel von Campenhausen (ed.), Paderborn: Schöningh, 2002, s. 309, (dále jen „Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht“).

²⁰ Srov. K. LÜDICKE, Münsterischer Kommentar 1423/1 (dále jen „MK“).

diecézí (c. 372 § 2).²¹ Péče o interdiecézní soudy zůstává přidělena Apoštolské signatuře. Například v 80. letech bylo ve USA zřízeno několik regionálních soudů, které byly později zrušeny, protože Signatura posoudila jejich personální složení a praxi jako nepřijatelné.²²

Předmětem činnosti interdiecézních soudů byly zpočátku záležitosti manželské, nyní převládají soudy pro všechny záležitosti. Pokud je zřízen společný tribunál např. pro manželské kauzy, potom jednotlivé diecézní soudy nejsou zrušeny a zůstávají kompetentní pro všechny ostatní záležitosti. Záleží na každém jednotlivém diecézním biskupovi, které zaměstnance vlastního soudu či vzdělané kněze vlastní diecéze uvolní pro práci na interdiecézním soudu, ale jmenování soudců je záležitostí biskupů společně nebo zvoleného moderátora.²³

Moderátorem interdiecézního tribunálu může být sbor biskupů, ale častěji jím bývá jeden určený biskup, nejčastěji ordinář té diecéze, ve které má soud své sídlo. Na moderátora přecházejí všechny disciplinární pravomoci biskupů, především ustanovení soudců a dalších zaměstnanců soudu, dále jmenování advokátů, posouzení možného poškození veřejného prospěchu atd. Kvůli velké rozloze jurisdikčního území interdiecézního soudu mohou být na více místech zřízena tzv. instrukční oddělení (něm. Aussenstelle, Untersuchungsabteilung), která slouží pouze jako poradny a kde se provádějí výslechy. V těchto instrukčních odděleních by měl být aspoň jeden vyšetřující soudce (auditor) a notář.²⁴ V současnosti existují interdiecézní soudy přibližně v 80 zemích světa.²⁵

Interdiecézní soud si může vyžádat od Apoštolské signatury dispens, aby mohl být pro své kauzy odvolacím soudem. To je ovšem pouze výjimka, podle c. 1439 je biskupská konference (tedy ne pouze několik diecézních biskupů) povinna ustanovit soud druhého stupně, jestliže v první instanci rozhodl interdiecézní soud a pokud dané diecéze nepatří do téže provincie jako sufragánní.²⁶ Toto zřízení soudu druhé instance

²¹ Srov. K. LÜDICKE, „Dignitas connubii“. Die Eheprozeßordnung der katholischen Kirche, Text und Kommentar von K. Lüdicke, čl. 23, odst. 1, Beiheft 42 zum MK CIC, Essen 2005 (dále jen „K. LÜDICKE, Dignitas connubii“).

²² Jako hlavní námitka Signatury zaznělo, že defensoři a soudci tohoto interdiecézního tribunálu I. instance pracují také na soudu II. instance, který je instančně nadřazen, třebaže ti stejní nikdy nepracovali na stejném případě v obou instancích. Srov. c. 1423, in: New commentary on the Code of canon law, John P. Beal (ed.), New York: Paulist Press, 2000, s. 1625, (dále jen „J. P. BEAL, New commentary“).

²³ Srov. K. LÜDICKE, MK 1423/2.

²⁴ Srov. PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, Dignitas connubii (ze dne 25. ledna 2005), čl. 23, § 2, (dále jen „PCI, Dignitas connubii“), in: K. Lüdicke, Dignitas connubii, s. 38-39.

²⁵ Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 17.

²⁶ Sem se počítá i případ, kdy všechny diecéze jedné provincie včetně arcidiecéze tvoří jeden společný interdiecézní soud I. instance. Srov. C. 1439, in: J. P. BEAL, New commentary, s. 1631.

potřebuje opět aprobaci Apoštolské signatury. Biskupská konference se může také rozhodnout o zřízení společného odvolacího soudu pro jednotlivé diecézní soudy.

3. Historie vzniku ICS Erfurt

V době poválečného rozdělení Německa na východní a západní část se církevní správa ve východním Německu značně zkomplikovala (tak, že se v tom dodneška téměř nikdo neorientuje). Postupem času zde bylo několik druhů místních církevních jurisdikčních území. Do roku 1961 sídlil berlínský biskup v západním Berlíně, ještě před vybudováním zdi emigroval do Mnichova a Vatikán zvolil nového biskupa sídlícího ve východní části Berlína. Od tohoto roku byli v Berlíně dva generální vikářové, dva ordinariáty, ale jen jeden biskup.²⁷ Oficiálát se nacházel v západní části Berlína. Další biskupství bylo v Meissen, později přejmenované na Dresden-Meissen. Po válce došlo k posunu státních hranic směrem na západ a tak se velká část arcibiskupství Breslau ocitla na polském území. Pro zbylou část byla zprvu v Görlitz zřízena pobočka generálního vikariátu („Zweigstelle des Generalvikariats“), později přejmenovaná na Arcibiskupský úřad Görlitz („Erzbischöfliches Amt Görlitz“), v roce 1972 povýšen na řádnou apoštolskou administraturu. Zbylá území, která byla součástí západoněmeckých diecézí, nebyla ustanovena apoštolskými administraturami, protože církev nechtěla uznat dělení Německa za konečné. Tato území byla nazvána Biskupské úřady („Bischöfliches Amt“) a východoněmecké vládě se až do jejího pádu nepodařilo přimět církev k povýšení těchto území na apoštolské administratury.²⁸ Jednalo se o území Erfurt, Meiningen, Magdeburg a Schwerin. Přibližně od roku 1966 neměla západoněmecká biskupství žádnou možnost jurisdikčního působení ve svých východních diasporách.²⁹ Erfurt spadal pod biskupství Fulda, Meiningen pod Würzburg, od roku 1973 byly tyto dvě oblasti na území Durynska vedeny apoštolským administrátorem pro Erfurt-Meiningen, ovšem teritoriálně patřila tato území i nadále pod Fuldu a Würzburg. Magdeburg byl východní částí arcibiskupství Paderborn, Schwerin náležel pod biskupství Osnabrück, a od roku 1973 byla také tato dvě území spravována vlastními apoštolskými administrátory.

Tito tři posledně zmiňovaní apoštolští administrátoři se nazývali administrátoři permanenter constituti. Přestože byli pojmenováni administrátoři, jednalo se o jinou

²⁷ Srov. B. SCHÄFER, Hat Geschichte Folgen? Staat, Gesellschaft und katholische Kirche nach zehn Jahren deutscher Einheit, NomoK@non-Webdokument: <http://www.nomokanon.de/abhandlungen/007.htm>, odst. 11, (dále jen „B. SCHÄFER, Hat Geschichte Folgen?“)

²⁸ http://de.wikipedia.org/wiki/Apostolische_Administratur

²⁹ Srov. B. SCHÄFER, Hat Geschichte Folgen?, odst. 20.

kategorii v porovnání s řádnými apoštolskými administrátory či prozatímními správci. Tato mimořádná forma správy místní církve není v Kodexu zmíněna, tito administrátoři byli na stálo jmenováni jako správci tzv. biskupských úřadů.³⁰

V roce 1964 se na konferenci východoněmeckých ordinářů mj. projednávala otázka zřízení společného oficialátu a došlo se k názoru, že by bylo výhodné zřídit pro místní církve Magdeburg, Meiningen a Schwerin jeden společný oficialát v Erfurtu.³¹ Erfurt na rozdíl od jmenovaných ordinariátů měl vlastní oficialát a také Filozoficko-teologická školu, kde mohlo probíhat vzdělávání v oboru kanonického práva.

Se souhlasem Apoštolského stolce zřídila dne 18. září 1978 Berlínská biskupská konference (dřívější Berliner Ordinarien-Konferenz) pro celé své území „naddiecézní soudní dvůr I. instance“ („überdiözesaner Gerichtshof I. Instanz“) se sídlem v Erfurtu.³² Jednalo se o první interdiecézní církevní soud na území dnešního Německa.³³ Za moderátora tohoto soudu byl určen apoštolský administrátor na území Erfurt – Meiningen. Pod tímto dekretem jsou níže podepsáni biskupové a ordináři z Berlína, Meißen, Görlitz, Erfurtu-Meiningen, Schwerin a Magdeburgu.³⁴ Nejvyšší soud Apoštolské Signatury aproboval zřízení interdiecézního soudu dne 6. prosince 1978 (Prot. N. 10414/78 V. T.).³⁵

Na území Berlínské biskupské konference byly tímto dekretem založeny celkem dva interdiecézní církevní tribunály – v Erfurtu jakožto I. instance pro celé území Berlínské biskupské konference, tedy celé NDR, a v Bautzen II. instance. Činnost oficialátů byla zahájena dnem 1. července 1979. K tomuto datu přestaly existovat

³⁰ Srov. G. BIER, Apostolischer Administrator, in: Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht, Band I, s. 139.

³¹ „Die Konferenz will die Möglichkeit eines gemeinsamen Offizialates für die Diözesen und Kommissariate in der DDR prüfen. Sitz dieses Offizialates müsste Erfurt sein, wo ein Notar (der Reihe nach von den beteiligten Jurisdiktionsbezirken zu stellen) gleichzeitig den Schriftverkehr erledigt und durch Prof. Löbmann in Eherecht ausgebildet wird. Diese Lösung, die der Hl. Stuhl auch in anderen Ländern genehmigt hat, würde die kleinere Ordinariate erheblich entlasten und den Kommissariaten der westdeutschen Diözesen den in solchen heiklen Fragen doppelt ungeeigneten Postweg ersparen“ Berliner Ordinarien-Konferenz, s. 1. V tomto dokumentu se dále řeší případná budoucí instanční posloupnost, vzdělávání členů soudu a financování soudu.

³² Srov. BERLINER BISCHOFSKONFERENZ, Errichtungsdekret für den überdiözesanen Gerichtshof I. Instanz, Berlin 18.9.1978 (strojopis, nepublikováno), (dále jen „BBK, Errichtungsdekret“).

³³ Srov. H. GUNKEL, Ehen in der „ehemaligen DDR“ – Beobachtungen aus der Sicht eines kirchlichen Ehegerichtes, in: Kirchenrecht aktuell, R. Ahlers, B. Laukemper-Isermann (ed.), Essen 2004, s. 116, (dále jen „H. GUNKEL, Ehen in der „ehemaligen DDR““). Později ještě vznikl společný oficialát pro arcibiskupství Hamburg a biskupství Osnabrück.

³⁴ Na podpisech zúčastněných ordinářů je možné názorně ukázat rozdíl mezi řádnými apoštolskými administrátory a administrátory permanenter constituti: „Erzbischof, Bischof von Berlin, Bischof von Meißen, Bischof und Apostolischer Administrator von Görlitz, Bischof und Apostolischer Administrator in Erfurt-Meiningen, Bischof und Apostolischer Administrator in Schwerin, Bischof und Apostolischer Administrator in Magdeburg.“ Srov. BBK, Errichtungsdekret.

³⁵ Srov. SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Schreiben der Apostolischen Signatur vom 6. Dezember 1978 zur Bestätigung der Errichtung interdiözesaner Gerichte in Erfurt und Bautzen N. 10414/78 V. T., in: AfkKR 1979, roč. 148, s. 151.

dosavadní církevní soudy jednotlivých jurisdikčních území, byly ovšem přetvořeny na instrukční oddělení (Aussenstellen, sectio instructoria)³⁶, za diecézi Meissen převzal úkoly církevní tribunál v Bautzen. Žádosti o papežský dispens (favor fidei, inkonsumace) či žádost o prohlášení manžela za mrtvého zůstaly i nadále ve správě jednotlivých místních ordinářů, kteří mohli předat provedení vyšetřování jednomu z obou církevních soudů.³⁷ Třetí instancí zůstala i nadále Římská rota. Moderátorem těchto dvou interdiecézních soudů byl vždy ordinář, na jehož území se oficiálně nacházel.

V roce 1980 bylo biskupské sídlo z Meissen přestěhováno do Drážďan a biskupství bylo tímto přejmenováno na „Dresden-Meissen.“ Přestěhován byl o pět let později také oficiálně a dostal nové označení „Interdiözesanes Offizialat Dresden.“ Ordináři BBK se na svém zasedání v roce 1988 rozhodli, že II. instanci přeloží z Drážďan do Berlína a název byl tedy změněn na „Interdiözesanes Offizialat Berlin.“³⁸ Toto rozhodnutí bylo aprobováno Apoštolskou Signaturou dne 24.9.1988 (4165/88/SAT).

Po znovusjednocení Německa v roce 1990 se bývalá východní část berlínského arcibiskupství spojila se západní a na místo Interdiecézního oficiálního II. instance bylo zřízeno Konsistorium Berlin, které se stalo pro svou diecézi soudem I. instance (aprobace od Signatury dne 7.1.1991, 4167/91 SAT), odvolacím soudem pro Berlín je Münster. Západní biskupství, pod něž velká část DDR stále oficiálně patřila, se snažila připojit zpět k sobě svá odtržená území, např. kardinál Lehmann jako předseda DBK se velmi zasazoval o toto znovupřipojení. S tím však tato území nesouhlasila a najednou se chtěla úplně osamostatnit. Tak byla v roce 1994 založena biskupství v Erfurtu, Görlitz a Magdeburgu. Jurisdikční území Schwerin bylo připojeno k biskupství Hamburg nově založenému v roce 1995. Dnem 9.8.1995 tedy skončila příslušnost Interdiecézního oficiálního Erfurt pro toto území (4167/95 SAT). Od tohoto dne zůstala pod správou Interdiecézního oficiálního Erfurt čtyři biskupství – Dresden-Meissen, Erfurt, Görlitz a Magdeburg. 13.4.1996 určila Apoštolská Signatura v návaznosti na zasedání DBK vedle Berlína ještě Metropolitní soud Paderborn za II. instanci. Tedy pro každé ze čtyř vyjmenovaných biskupství je odvolacím soudem jeho metropolitní soud – Arcibiskupský oficiálně Paderborn pro diecéze Erfurt a Magdeburg, Arcibiskupské

³⁶ Instrukční oddělení se má podle I., čl. 3 § 1 skládat z auditora, obhájce svazku, ochránce spravedlnosti a notáře. In: Statuten der Berliner Bischofskonferenz vom 18. September 1978 für die interdiözesanen Gerichte in Erfurt und Bautzen, I., čl. 3, § 1, in: AfkKR 1979, roč. 148, s. 152, (dále jen „Statuten“).

³⁷ Srov. Statuten I., čl. 2, § 2, s. 152.

³⁸ Srov. K. LÜDICKE, MK 1423/4.

konsistorium Berlín pro diecéze Dresden-Meissen a Görlitz. Interdiecézní církevní soud Erfurt nepůsobí pro žádný soud jako odvolací tribunál.

Seznam soudních vikářů ICS Erfurt:

1979 - 1994 – Armin Bernhard, Lic. theol. et Lic. iur. can. et Lic. phil.

1994 – dosud – Heinz Gunkel, Lic. theol. et Lic. iur. can.

Diecéze	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Počet řím. katolíků
Dresden-Meissen	16 934	4 321 000	147 015
Erfurt	12 000	2 300 000	166 482
Görlitz	9 700	850 000	35 000
Magdeburg	23 000	2 700 000	111 500
Celkem	61 634	10 171 000	459 997 (= 5 %)

Tab. 1 – Přehled rozlohy diecézí, počtu obyvatel a počtu katolíků na území ICS Erfurt³⁹

V celém Německu jsou celkem dva interdiecézní církevní soudy – v Erfurtu a v roce 1996 nově založený Interdiecézní soud se sídlem v Osnabrücku pro diecéze Hamburg a Osnabrück. Potom zde existuje dalších 15 diecézních a 6 arcidiecézních církevních soudů. Celkem 5 z německých oficialátů nese označení konsistorium.⁴⁰ Soud v Münsteru zpracovává mimo svých vlastních kauz také žádosti z diecéze Reykjavik. Kromě toho zde působí soud Ukrajinského exarchátu byzantského ritu, ke kterému náleží přibližně 23.000 věřících.⁴¹ Manželské kauzy příslušníků vojenského ordinariátu spadají pod soud jednotlivých místních ordinářů.

4. Historie vzniku ICS Praha

Po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 byla situace katolické církve v Československu katastrofální. Všichni čeští biskupové byli postupně internováni nebo přímo vězněni. Hradecký biskup Mořic Pícha zemřel v roce 1956. Na

³⁹ Údaje převzaty z papežské ročenky *Annuario Pontificio per l'anno 2006*, Vatikán 2006, (dále jen „AnnPont 2006“).

⁴⁰ Především jsou tato konsistoria v Bavorsku – München-Freising, Passau, Regensburg, Augsburg, a jedno v Berlíně.

⁴¹ Srov. Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte in Deutschland und in Österreich auf dem Hintergrund der Gegenwärtigen Rechtspflege in der Gesamtkirche*, in: *ÖAKR 1995-1997*, roč. 44, s. 58, pozn. 5, (dále jen „Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte in Deutschland*“).

biskupstvih seděli většinou s vládou kolaborující kapitulní vikáři⁴², kteří pro církve neudělali téměř nic. Biskupové z celého světa, včetně komunistických zemí, byli pozváni na 2. vatikánský koncil. Přestože uvěznění českoslovenští biskupové byli v roce 1960 amnestováni, ani jeden z nich neobdržel souhlas k tomu, aby se směl opět ujmout svého úřadu. Pražský arcibiskup Beran, českobudějovický biskup Hlouch a brněnský biskup Skoupý byli dosud v internaci. Pouze dva biskupové směli působit v duchovní správě – tajně vysvěcení František Tomášek, světící biskup olomoucký, v Moravské Hůzové a Kajetán Matoušek, světící biskup pražský, u sv. Vojtěcha v Praze.⁴³ Další tajně vysvěcení biskupové, Ladislav Hlad a Karel Otčenášek, dlouho neměli státní souhlas a potom pracovali pouze ve farní pastoraci. S povolením ze strany státu se koncilu zúčastnili pouze biskup František Tomášek, a další dva, později tři slovenští biskupové.⁴⁴ V lednu 1965 byl biskup Beran jmenován papežem Pavlem VI. za kardinála a státními úřady mu bylo po dlouhém vyjednávání s vatikánským diplomatem, arcibiskupem Casarolim, dovoleno vyjet do Říma, ovšem s podmínkou, že se vzdá řízení pražské arcidiecéze a již se nevrátí do Československa. V Římě kardinál Beran stihl aspoň čtvrté zasedání koncilu. 18. února 1965 podepsal papež dekret, ve kterém jmenoval Františka Tomáška apoštolským administrátorem pražského arcibiskupství „sede plena“ (arcibiskupem byl stále kardinál Beran). Kardinál Beran zemřel v roce 1969 v Nepomucenu, na přání papeže Pavla VI. zůstal až do své smrti arcibiskupem pražským. V revolučním roce 1968 se do svých úřadů směli vrátit v české provincii litoměřický biskup Štěpán Trochta a českobudějovický biskup Josef Hlouch⁴⁵, který však již v roce 1972 zemřel. Biskup Trochta byl v březnu 1973 jmenován kardinálem (in pectore již 1969), ale o rok později na následky tvrdého rozhovoru s církevním tajemníkem zemřel.⁴⁶ Jeho smrtí se uvolnil třetí český biskupský stolec. V Praze byl biskup Tomášek stále jen apoštolským administrátorem. To se změnilo v roce 1977, kdy bylo zveřejněno jeho jmenování Pavlem VI. pražským arcibiskupem a kardinálem (in pectore o rok dříve).⁴⁷

⁴² Tito byli označováni za ordináře (např. v dopise Signatury kardinálu Tomáškovi), Kodex z r. 1917 o nich pojednával mj. v VII. hlavě II. knihy (De sede impedita aut vacante ac de Vicario Capitulari), avšak v novém Kodexu již označení „kapitulní vikář“ nenalezeme.

⁴³ Srov. J. HARTMANN, B. SVOBODA a V. VAŠKO, Kardinál Tomášek. Generál bez vojska...?, Praha 2003, s. 21, (dále jen „J. HARTMANN, B. SVOBODA a V. VAŠKO, Kardinál Tomášek. Generál bez vojska...?“).

⁴⁴ Srov. K. SKALICKÝ, Biskup Tomášek na koncilu ve Věčném městě – viděný zorným úhlem tehdejšího Říma, in: A. OPATRŇÝ (ed.), Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení 2. vatikánského koncilu, Praha 2002, s. 96.

⁴⁵ Srov. K. KAPLAN, Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973, Brno 2001, s. 52.

⁴⁶ Srov. A. CASAROLI, Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989), Kostelní Vydří 2001, s. 131, pozn. 45.

⁴⁷ Srov. *ibid.*, s. 131, pozn. 44.

Tedy ze čtyř biskupských stolců české provincie byl obsazen pouze jeden. Vzhledem k tomu, že neexistuje literatura o historii českého církevního soudnictví, nepodařilo se mi zjistit, jakým způsobem a zda vůbec fungovaly jednotlivé diecézní církevní soudy v české provincii za éry komunismu až do r. 1982, kdy byl vytvořen Interdiecézní církevní soud v Praze. Předtím v Praze existoval Metropolitní soud.⁴⁸

Dne 19.1.1981 zaslal kardinál Tomášek prosbu k Nejvyššímu soudu Apoštolské signatury o povolení vytvořit jeden interdiecézní církevní soud pro celou českou provincii se sídlem v Praze. V odpovědi ze dne 18.3.1981 (Prot. N. 13.029/81 V.T.) se Signatura vyjádřila ve smyslu „nihil obstat“ a zároveň poslala do Prahy vzor, podle kterého přibližně má kardinál sestavit zřizovací dekret. Tento dekret s podpisy kardinála a zbylých třech ordinářů má být potom doručen Signatuře k definitivní aprobaci.⁴⁹

Aprobace Apoštolské signatury následovala potom o rok později, 11.2.1982. Kardinál Tomášek se ve zřizovacím dekretu (psaném latinsky, na rozdíl od zřizovacího dekretu BBK) zmiňuje, že tento interdiecézní tribunál je ustanoven především z důvodu nedostatku kanonicky vzdělaných a zkušených kněží.⁵⁰ Na základě tohoto dekretu byl tedy vytvořen pro celou českou provincii Interdiecézní církevní soud se sídlem v Praze jako tribunál I. instance, odvolacím soudem byl soud olomoucký, přičemž nedotčena zůstala možnost odvolání se v II. instanci k Římské rotě podle c. 1599 1° CIC/1917.⁵¹ Dále následuje seznam jmenovaných zaměstnanců soudu a nakonec jsou připojeny podpisy kardinála a zbylých třech ordinářů – kapitulních vikářů.

Na situaci v mimopražských českých diecézích se nic nezměnilo až do roku 1989. O rok předtím, dne 11.6.1988, bylo kardinálu Tomáškovu dovoleno vysvětit na pomocné biskupy pražské diecéze Jana Lebedu a Antonína Lišku. Spolusvětitelem byl mj. Kajetán Matoušek⁵², který od tohoto roku směl vykonávat svůj úřad pomocného pražského biskupa. V srpnu 1989 udělil kardinál Tomášek biskupské svěcení Josefu Kouklovi, který se stal biskupem litoměřickým. Teprve v době svobody se směl biskup

⁴⁸ Srov. S. PŘIBYL, P. ThDr. ICLic. Jiří Svoboda, in: *Revue pro církevní právo* 1998, č. 9, s. 37.

⁴⁹ Srov. SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Dopis kard. Tomáškovu ze dne 18.3.1981, Prot. N. 13.029/81 V.T.: „Pergratum mihi est, relate ad rem petitam, „nihil obstat“ concedere, ac simul suggerere ut Decretum erectionis, subscriptum ab Eminentiae Tua et a tribus Ordinariis quorum interest, exaretur plus minusve secundum exemplar quod his litteris adnecto.“

⁵⁰ „...gravioribus perpensis difficultatibus praesertim ob penuriam sacerdotum in re peritorum...“ F. TOMÁŠEK, Zřizovací dekret Interdiecézního církevního soudu v Praze, datován o slavnosti sv. Ducha 1982, Num. Exhib. 1451/82 (nepublikováno, dále jen „F. TOMÁŠEK, Zřizovací dekret ICS v Praze“).

⁵¹ „...cum appellatione et recursu ad Tribunal OLOMUCENSE, ad pertractandas causas universales, scilicet non tantum causas matrimonii, sive formales sive summarias, sed etiam causas separationis coniugum necnon contentiosas et criminales, incolumi semper manente facultate provocandi in II. instantia ad Tribunal Sacrae Romanae Rotae, iuxta can. 1599,1° Codic. IURIS CANONICI...“ F. TOMÁŠEK, Zřizovací dekret ICS v Praze.

⁵² Srov. J. HARTMANN, B. SVOBODA a V. VAŠKO, Kardinál Tomášek. Generál bez vojska...?, s. 134.

Karel Otčenášek ujmout správy hradecké diecéze. V roce 1990 nastoupil Miloslav Vlk jako diecézní biskup do Českých Budějovic. O rok později byl převeden do Prahy a 26.3.1991 jmenován arcibiskupem pražským místo staříčského kardinála Tomáška. Tím se stal moderátorem Interdiecézního církevního soudu v Praze. Diecéze českobudějovická dostala nového biskupa – Antonína Lišku, který byl ve stejném roce vystřídán ve své funkci pražského soudního vikáře Jiřím Svobodou. 31.5.1993 byla založena plzeňská diecéze a prvním plzeňským biskupem byl jmenován František Radkovský. Od té doby patří pod pražský Interdiecézní církevní soud pět českých diecézí. Odvolacím soudem zůstal soud olomoucký, který byl pouze v roce 1997 přejmenován na Interdiecézní církevní soud.

Soudní vikáři ICS Praha:

1982 - 198? – ThDr. František Vaněk

198? - 1984 - ThDr. Josef Pašek, dřívější soudní vikář Metropolitního soudu, od r. 1982 advokát ICS Praha

18.1.1984 -1991 – ThDr. Antonín Liška, světící biskup pražský

1.12.1991- dosud – ThDr. Jiří Svoboda, JCD.

Diecéze	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Počet řím. katolíků
Praha	8 990	2 069 585	488 000
České Budějovice	12 500	748 500	295 300
Hradec Králové	11 650	1 260 000	450 000
Litoměřice	9 380	1 331 234	156 382
Plzeň	9 236	830 966	144 775
Celkem	51 756	6 240 285	1 534 457 (= 25 %)

Tab. 2 - Přehled rozlohy diecézí, počtu obyvatel a počtu katolíků na území ICS Praha⁵³

V České republice působí celkem tři církevní soudy, kromě pražského ICS je další soud diecézní v Brně pouze pro brněnskou diecézi a soud interdiecézní v Olomouci. Tento dřívější metropolitní soud byl se souhlasem Apoštolské signatury s platností od 21.5.1997 dekretem č.j. 4042/97 přeměněn na interdiecézní církevní soud pro arcidiecézi olomouckou a nově vzniklou diecézi ostravsko-opavskou. Olomoucký

⁵³ Údaje převzaty z AnnPont 2006.

soud je apelačním pro soud pražský i brněnský, pro soud olomoucký je Praha II. instancí. V roce 1951 (dne 18.8.1951, dekretem č.j. 135/51) dala Apoštolská signatura pro obtížnost vzájemného styku mezi Vatikánem a diecézemi v Československu souhlas ke zřízení III. instance pro celé Československo při Metropolitním soudu v Olomouci. Poslední kauzu k šetření přijal tento tribunál dne 1.2.1990. Třetí instance v Olomouci byla zrušena dekretem ze dne 30.10.1990.⁵⁴

Pro řeckokatolický Apoštolský exarchát v České republice (a také pro věřící dalších východních katolických církví) jsou na základě povolení Apoštolské Signatury z roku 1996 (Prot.N. 4037/1/96 SAT) příslušnými soudy I. a II. instance místní římskokatolické církevní soudy.⁵⁵

5. Personální zajištění⁵⁶

5.1 Oficiál, viceoficiálové

V čele každého církevního soudu musí stát soudní vikář čili oficiál. Soudnímu vikáři mohou být ustanoveni pomocníci, kteří se nazývají adjunkti soudního vikáře neboli viceoficiálové (c. 1420 § 3). Oficiál a viceoficiálové musí být na rozdíl od všech ostatních členů soudu kněžími. Další požadavky na tento úřad jsou jejich bezvadná pověst, doktorát nebo alespoň licenciát z kanonického práva a věk alespoň třicet let (c. 1420 § 4). Při uvolnění úřadu biskupa zůstávají ve svém úřadu a nesmí být diecézním administrátorem odstraněni; po nástupu nového biskupa je třeba, aby je potvrdil (c. 1420 § 5). Jsou jmenováni na dobu určitou a mohou být odstraněni z úřadu pouze ze zákonného a závažného důvodu (c. 1422).

Oficiál řídí provoz celého soudu, kontroluje činnost soudců a dalších zaměstnanců. Z titulu svého úřadu určuje soudce k prošetření jednotlivých záležitostí. Oficiál nebo viceoficiál bývá zpravidla předsedou soudního tribunálu, pokud tento úřad nekoná sám diecézní biskup, nebo v případě vyloučení stranou soudce jmenovaný diecézním biskupem.

Oficiál: Erfurt: Heinz Gunkel, Lic. theol. et Lic. iur. can.

Praha: ThDr. Jiří Svoboda, JCD.

Viceoficiál: Erfurt: Suitbert Schellenberg, Lic. theol.

⁵⁴ Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 18.

⁵⁵ Srov. D. NĚMEC, Manželské právo katolické církve, s. 191.

⁵⁶ Většina konkrétních údajů převzata z celoročního výkazu (tzv. Relace o stavu a aktivitě tribunálu, lat. Relatio de statu et activitate tribunalis ad Signaturam Apostolicam unoquoque anno mense ianuario mittenda) pro Apoštolskou signaturu obou interdiecézních soudů za rok 2005, (dále jen „Relace“).

Praha: Vladimír Gajdušek, JCLic.

Václav Hegr, JCLic.

Vzdělání: Všichni výše zmiňovaní s jednou výjimkou mají dostatečné kanonické vzdělání. Erfurtský soudní vikář studoval kanonické právo v Münsteru.

Viceoficiál z Erfurtu obdržel v r. 1989 dispenz od Signatury na dobu neurčitou.⁵⁷

Pražský oficiál a viceoficiálové vystudovali Lateranum v Římě.

Věkový průměr: Erfurt: 58 let

Praha: 58 let

Oba oficiálové konají občas přednášky o církevním soudnictví na různých místech svého jurisdikčního působení, erfurtský oficiál pravidelně objíždí děkanáty a někdy přednáší také v Erfurtu na teologické fakultě. Viceoficiálové nepracují na soudu na plný úvazek, protože mají své farnosti.

5.2 Církevní soudce

Biskup ve své diecézi stejně jako moderátor interdiecézního soudu určí církevní soudce (*iudex*), kteří musí být duchovními (c. 1421 § 1).⁵⁸ Tomuto požadavku se vyhoví již jáhenským svěcením, nerozhoduje, zda se jedná o jáhenství trvalé či přechodné.⁵⁹ Biskupská konference však může dovolit, aby na úřad soudce byli také dosazeni laici (muži i ženy), z nichž v případě nutnosti může být jeden příbrán k vytvoření senátu (c. 1421 § 2).⁶⁰ Podle c. 129 jsou pro převzetí jurisdikční moci způsobilé pouze osoby,

⁵⁷ V roce 1996 nemělo 11 z celkového počtu 23 soudních vikářů německých oficialátů požadovaný kanonický titul. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte*, s. 47.

⁵⁸ Stejně jako český oficiální překlad zní též překlad DBK – „müssen Kleriker sein“. V latinském originálu však stojí „sint clerici“, tedy konjunktiv. Správný překlad by tedy měl být „mají být kleriky“, „sollen Kleriker sein“ (v § 3 téhož kánonu je latinské *sint* přeloženo v českém i německém oficiálním překladu správně). Srov. K. LÜDICKE, MK 1421/2.

⁵⁹ Podle c. 1574 § 1 CIC/1917 mohli být církevními soudci pouze kněží (presbyteri). To bylo pozměněno motem proprio *Causas matrimoniales* Pavla VI. ze dne 28.3.1971, kde bylo určeno, že církevními soudci mají být clerici, to znamená také jáhni. Srov. H. SCHMITZ, *Laien als Eherichter. Zum MP „Causas matrimoniales“ vom 28.3.1971* [ze dne 21. 1. 1975], in: H. SCHMITZ, *Kirchenrechtliche Gutachten und Stellungnahmen. Zum 75. Geburtstag des Verfassers*. S. Haering, F. Kalde (ed.), Metten: Abtei Verlag 2004, s. 547, (dále jen „H. SCHMITZ, *Laien als Eherichter*“). V roce 1996 bylo na německých oficialátech zaměstnáno 7 jáhnů-církevních soudců z celkového počtu 258 soudců. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte in Deutschland*, s. 58, pozn. 1.

⁶⁰ Dovolení laikům zastávat úřad církevního soudce bylo dáno MP *Causas matrimoniales* z roku 1971, tehdy se ovšem jednalo pouze o laika-muže a jeho činnost byla ohraničena pouze na manželské záležitosti, a to v I. a II. instanci. Ale již v roce 1974 dostala Apoštolská Signatura povolení od kardinála státního sekretáře k zaměstnávání laiků i v jiných než manželských kauzách. Srov. K. LÜDICKE, MK 1421/4.

Německá biskupská konference dovolila v roce 1975 uvést laiky do úřadu církevního soudce. Berlínská biskupská konference tak učinila v roce 1985 a stejné povolení vydala ještě jednou v roce 1995 sjednocená DBK s platností od 1.1.1996. Srov. K. LÜDICKE, MK 1421/5.

V roce 1996 pracovalo na církevních soudech v Německu 31 laiků-soudců. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte in Deutschland*, s. 49. Nový Kodex nespécifikuje pohlaví

kteře přijaly svátost svěcení a laici mohou při výkonu této moci pouze spolupracovat (lat. cooperare). Proto kanonicky vzdělané osoby z řad laiků mají být k práci na církevním soudu povolány teprve v případě, kdy je nedostatek vhodných duchovních. I po dovolení od biskupské konference se má toto pověření laikovi udělovat jen výjimečně.⁶¹ Laik tedy nemůže pracovat jako samosoudce, pouze je možné, aby byl povolán k samosoudci do funkce jednoho ze dvou poradců – přisedícího (assessor) nebo vyšetřujícího (auditor) soudce. Další dovolenou funkcí soudce-laika je spolupráce v soudcovském kolegiu, kde má stejná práva jako ostatní soudci a může vykonávat funkci zpravodaje (relator či ponens) nebo auditora.

Všeobecné požadavky na církevního soudce jsou: aby měl bezvadnou pověst a byl doktorem nebo alespoň licenciátem kanonického práva (c. 1421 § 3).⁶² Pro osoby bez kanonického titulu musí biskup vyžádat dispenz od Apoštolského stolce, neboť sám nemůže dispensovat od procesních zákonů. Biskupové jsou upozorňováni na to, aby se pečlivě věnovali zajištění kvalifikovaných spolupracovníků. Minimální věk pro církevního soudce předepsán není, musí být tedy alespoň zletilý. Církevní soudcové

---

laika a je tedy dovoleno také ženám stát se církevními soudkyněmi. V současné době působí ženy-soudkyně na několika německých oficialátech – např. Münster, Augsburg, Mainz, Würzburg.

V době přípravy nového Kodexu se obzvláště v Německu ozývaly kritiky, že je teologicky neospravedlnitelné zavádět laické církevní soudce. Tento názor zastávali např. kard. J. Ratzinger (tehdejší mnichovský arcibiskup), kard. J. Höffner (tehdejší arcibiskup kolínský) a W. Aymans (tehdejší bonnský kanonista, později v Mnichově). Opačného názoru byla většina kanonistů z románských zemí (např. Ochoa) a v Německu K. Lüdicke. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, Die kirchlichen Gerichte in Deutschland, s. 48-49. K. LÜDICKE, MK vor 1421/1-2.

Doposud se mi nepodařilo jednoznačně prokázat, zda ČBK vydala dovolení laikům vykonávat úřad církevního soudce ve smyslu c. 1421 § 2. V České republice působí jediný církevní soudce-laik, a to v Praze na ICS. Tento byl do funkce soudce jmenován 1.6.2005 (toto datum v jeho jmenovacím dekretu; v Relaci pro rok 2005 je uvedeno datum 1.6.2004, jedná se však pravděpodobně o překlep), poté co již od roku 1992 vykonával službu církevního advokáta. Odpovědi Mgr. Jana Štěpančíka, tajemníka sekretariátu ČBK, a Dr. Jiřího Svobody, pražského soudního vikáře, na můj dotaz ohledně c. 1421 § 2 se neshodují. Pan Štěpančík mi sdělil, že na žádost pražského arcibiskupa toto projednávala ČBK na svém 54. plenárním zasedání (27.-28.4.2004) a vydala dovolení, aby na jejím území mohli být k vytvoření senátu ustanovováni za církevní soudce i laici. Tuto zprávu se mi zatím nepodařilo v Actech curiae dohledat. Pražský soudní vikář Dr. Svoboda mi naopak napsal, že ČBK žádné partikulární normy nevydala. Jednalo se o individuální dovolení s ohledem na dlouhou praxi zmíněného ve funkci advokáta a z důvodu katastrofálního nedostatku soudců. Kardinál Vlk se rozhodl pro jmenování tohoto laika soudcem po projednání s ostatními biskupy české provincie. V jeho jmenovacím dekretu stojí, že je jmenován „soudcem Interdiocézního církevního soudu České provincie dle kánonu 1421 § 2 CIC (souhlas ČBK udělen 27-28.4.2004 na jejím 54. plenárním zasedání).“

⁶¹ Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 25 a 29. Tato podmínka, přizvat k soudnímu tribunálu laika v případě, že je nedostatek kvalifikovaných kněží, se v novém Kodexu neobjevuje. Nemožnost dosadit duchovní měla být podle MP Causas matrimoniales fyzická (tedy nedostatek kanonicky vzdělaných duchovních) či morální (zaměstnávání pouze kněží na soudu bude jen na škodu pastoraci či povede ke zbytečnému protahování procesů). S ohledem na klesající počty kněží by však bylo rozumné, zavčas určit pro službu na církevním soudu také schopné a kvalifikované laiky a nabídnout jim možnost zaučit se. Srov. H. SCHMITZ, Laien als Eherichten, s. 553-554.

⁶² V roce 1996 zastávalo úřad církevního soudce na německých oficialátech 227 kleriků, z nichž 166 nemělo požadovaný titul. Z 31 soudců-laiků nemělo titul z kanon. práva 8 soudců. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, Die kirchlichen Gerichte in Deutschland, s. 56.

jsou stejně jako oficiál a viceoficiálové jmenováni na určitou dobu, mohou být odstraněni pouze ze zákonného a závažného důvodu (c. 1422).

	Erfurt	Praha
Počet soudců	11	11
z toho		
- kněží	8	10
- jáhni	1	0
- laici muži	2	1
Kanon. vzdělání		
- JCD	0	3
- JCLic	5	4
- dispenz	6	4
Průměrný věk	56 let	57 let
Věk do 50 let	4	5

Tab. 3 – Církevní soudce – srovnání

Z přehledové tabulky vidíme, že průměrný věk církevních soudců v Erfurtu i Praze je výrazně vyšší. Dispenze od kanonického vzdělání byly udělovány bez časového omezení. Erfurtští soudci studovali kanonické právo především v Münsteru, z pražských soudců mají dva doktoráty z Lateránské univerzity a dalších čtyři licenciáty a jeden doktorát z polského Lublinu.⁶³

V rámci interdiecézních soudů jsou vytvořena v některých diecézích instrukční oddělení (něm. Aussenstelle), v Německu existuje takový tribunál v Drážďanech, Görlitz i Magdeburgu, v Čechách v Hradci Králové a v Plzni.

Erfurtští soudci-kněží působí každý ve své vlastní farnosti a práce na oficialátu je pro ně jenom vedlejší úvazek. Pražští soudci jsou taktéž zaměstnáni v duchovní správě, kromě toho pět působí na univerzitách, tři z nich přednáší právo na teologických a právnických fakultách.

⁶³ Tito se účastnili dvouletého kurzu na Velehradě (1998-2000), který byl organizován olomouckým soudním vikářem, doc. Poláškem, ve spolupráci s univerzitou v Lublinu z důvodu zpřísnění podmínek pro udílení dispenzí ze strany Apoštolské Signatury. Lublinská univerzita již předtím pořádala podobné kurzy na Slovensku a v Litvě. Celkem toto studium absolvovalo 62 posluchačů (10 ze Slovenska, 10 Poláků, ostatní Češi), většina z nich získala po ukončení titul licenciát kanonického práva (byli to mimo kněze a jednoho biskupa ještě čtyři notářky z Košic a nynější pražský soudce-laik). Tyto informace mi poskytli doc. Hrdina a doc. Polášek.

5.3 Obhájce svazku

Obhájce svazku (*defensor vinculi*) se musí účastnit každého procesu, při kterém se projednává neplatnost přijetí svátosti svěcení nebo neplatnost či uvolnění manželského svazku. Jeho úkolem je oponovat tvrzení o neplatnosti a předložit a vyložit vše, co může být rozumně uvedeno proti neplatnosti nebo uvolnění svazku (c. 1432). Bez jeho účasti na sporu je jednání neplatné (c. 1433). Do úřadu obhájce svazku jmenuje biskup duchovního nebo laika bezvadné pověsti, který má být doktorem nebo alespoň licenciátem kanonického práva a osvědčuje rozumností a horlivostí pro spravedlnost (c. 1435).⁶⁴ Obhájce svazku může být ustanoven jak pro všechny záležitosti, tak pro jednotlivou věc a ze spravedlivého důvodu může být odvolán (c. 1436 § 2).

	Erfurt	Praha
Počet defensorů	1	3
z toho		
- kněží	0	3
- laici	1 (žena)	0
Kanon. vzdělání		
- JCLic.	1	1
- dispenz	0	2
Průměrný věk	36 let	60 let

Tab. 4 – Obhájce svazku - srovnání

5.4 Ochránce spravedlnosti

Ochránce spravedlnosti (*promotor iustitiae*) je ze svého úřadu povinen dbát o veřejný prospěch u trestních a některých sporných záležitostí (c. 1430). Kromě těchto záležitostí ustanovených zákonem záleží na rozhodnutí biskupa, zda se jedná o veřejné dobro (c. 1431 § 1). Ochránce spravedlnosti může např. podat žalobu na platnost manželství, které budí veřejné pohoršení, je zjevně neplatné a přitom žádný z manželů nežádá o anulaci tohoto manželství.⁶⁵ Ochránce spravedlnosti bývá zpravidla kněz.⁶⁶

⁶⁴ V roce 1996 bylo na německých oficiálních zaměstnání celkem 34 defensorů-kněží, z nichž 18 nemělo požadovaný titul, a 20 defensorů-laiků, 7 z nich bez titulu. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, *Die kirchlichen Gerichte in Deutschland*, s. 56.

⁶⁵ F. POLÁŠEK, *Procesní právo*, s. 35.

⁶⁶ Ještě v roce 1996 tomu tak bylo v celém Německu, ale z aktuálních internetových stránek oficiálního v Münsteru se dá zjistit, že tam v roli promotora působí dvě ženy, a z webových stránek oficiálního v Limburgu vyčteme, že tam promotora představuje ženatý muž.

Jinak pro něj platí stejná ustanovení jako pro defensora – v záležitostech, v nichž se vyžaduje jeho účast, má jeho nepřítomnost za následek neplatnost jednání. Akademické požadavky jsou stejné.⁶⁷ Úřad ochránce spravedlnosti a obhájce svazku může zastávat též osoba, ne však v téže záležitosti (c. 1436 § 1). Jestliže ochránce spravedlnosti zasahoval u předchozího stupně soudu, je jeho účast u vyššího stupně nutná (c. 1431 § 2).

	Erfurt	Praha
Počet promotorů	1	1 (současně defensorem)
Kanon. vzdělání	JCD	Dispenz
Věk	66 let	83 let

Tab. 5 – Ochránce spravedlnosti - srovnání

Rozdělení českých soudců a defensorů podle diecézí: 6 za pražskou diecézí, 5 za hradeckou, 3 za plzeňskou, 2 za litoměřickou a 1 za českobudějovickou.

5.5 Notář

Soudnímu notáři je věnován v VII. knize Kodexu jediný kánon – c. 1437 - každého řízení se účastní notář; akta, která nepodepsal, jsou neplatná (§ 1). Akta, která vyhotoví notář, mají veřejnou věrohodnost (§ 2). Další obecná ustanovení o notářích nalezneme v II. knize v části věnované diecézní kurii. Notářem může být i laik, s výjimkou záležitostí, v nichž jde o ohrožení pověsti kněze. Pak musí být ustanoven notářem jiný kněz (c. 483 § 2).⁶⁸

	Erfurt	Praha
Počet notářů	2	6
z toho		
- kněží	0	4
- laici ženy	2	2
Kanon. vzdělání	0	1 (kněz)

⁶⁷ Na německých církevních soudech bylo v roce 1996 ze 17 promotorů (v 6 oficialátech nebyl promotor ustaven) 11 bez kanon. titulu. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, Die kirchlichen Gerichte in Deutschland, s. 56.

⁶⁸ Při projednávání zločinů, které jsou vyhrazeny Kongregaci pro nauku víry, se požaduje pro platnost jednání, aby úřad soudce, promotora, obhájce a notáře vykonávaly osoby s kněžským svěcením. Ovšem i od tohoto požadavku může papež dispensovat. Srov. K. LŮDICKE, MK 1421/4.

Průměrný věk	50 let	60 let
--------------	--------	--------

Tab. 6 – Notář - srovnání

Kromě těchto dvou notářek v Erfurtu působí ještě další v Drážďanech, Görlitz a Magdeburgu, vždy po jedné na instrukční oddělení, ale jsou zde zaměstnány jen na částečný úvazek.

V Praze prakticky působí také jen dvě notářky, pouze pro kauzy kněží (které se téměř nevyskytují) je soudnímu řízení přítomen jeden z kněží-notářů. Plzeňské biskupství si zažádalo o jmenování vlastního notáře.

5.6 Právní zástupce, advokát

Strana si může svobodně ustanovit svého zástupce (procurator ad litem) nebo advokáta (advocatus). Je však také možné, aby si podala žalobu a zodpovídala se sama, s výjimkou trestních a některých sporných řízení (c. 1481). Každý si může zvolit jen jednoho zástupce, ale advokátů může být ustanoveno více (c. 1482). Podmínky pro zástupce i advokáta – musí být zletilý a mít dobrou pověst; advokát musí být katolík, pokud diecézní biskup neposkytne výjimku, a doktor kanonického práva nebo opravdu znalý a musí být schválen biskupem (c. 1483).⁶⁹ Jak vidíme, na advokáta se kladou vyšší akademické nároky než na členy soudu, protože již není zmíněn nižší titul licenciát. Zástupci i advokátovi je zakázáno na procesu nadměrně vydělat, přijímat dary, sliby či nejrůznějšími cestami obcházet zákon. Jestliže to učiní, je smlouva neplatná a soudce jim může uložit peněžité trest. Kromě toho je možné advokáta suspendovat z úřadu nebo jej vyškrtnout ze seznamu advokátů (c. 1488, c. 1489). Zástupce ani advokát nemůže být povolán za svědka ve sporu, ve kterém pomáhá (c. 1550 § 2, 1°). Advokát, stejně jako defensor a promotor, se smí účastnit výslechu svědka, ale otázky může klást jen prostřednictvím soudce (c. 1561). V jednáních o nedokonaném manželství není dovolena účast advokáta nebo zástupce strany, v obtížných případech je možné po dovození biskupa použít pomoci právního znalce (c. 1701 § 2).

	Erfurt	Praha
Počet advokátů	5	20
z toho		

⁶⁹ Němečtí církevní advokáti měli v roce 1996 téměř všichni licenciát nebo doktorát z kanonického práva. Srov. Z. GROCHOLEWSKI, Die kirchlichen Gerichte in Deutschland, s. 56.

- kněží	0	2
- jáhni	0	2
- laici muži	2	9
- laici ženy	3	7
Kanon. vzdělání		
- JCD	1 (Dr.iur.utr.)	1
- JCLic.	4	0
- dispenz	0	19
Průměrný věk	46 let	Nezjištěno
Věk do 40 let	3	Nezjištěno

Tab. 7 – Advokáti - srovnání

Erfurtští advokáti jsou často registrováni ještě u několika jiných německých církevních soudů.

Do roku 2003 pracovali na pražském soudu pouze dva advokáti. Tato situace byla neudržitelná a proto se pražský Interdiecézní církevní soud rozhodl v roce 2002 po projednání s tehdejší prefektem Apoštolské Signatury, kard. Pompeddou, uspořádat dvousemestrální kurz církevní advokacie. Podmínkou pro účast bylo ukončené vzdělání z oboru teologie, obsahující rovněž právní vědu, a potom prospěch do 2,00. Tento kurz byl ustaven dekretem kardinála Vlka ze dne 17.6.2002 (čj. 3940/2002), se souhlasem Nejvyššího soudu Apoštolské Signatury ze dne 7.5.2002 (Prot. N. 4043/2002 SAT). Konal se v akad. roce 2002/03 na půdě pražské Katolické teologické fakulty a vyučujícími byli členové ICS Praha. Přihlášeno bylo 30 zájemců, v průběhu studia někteří odstoupili či neuspěli u zkoušek. V závěru kurzu bylo zbylých 18 úspěšných absolventů (1 kněz, 2 jáhni, 8 laiků mužů, 7 žen) jmenováno dekretem kardinála Vlka ze dne 2.7.2003 (čj. 4645/2003, s účinností od 15.7.2008) advokáty pražského Interdiecézního církevního soudu na dobu pěti let. Vzhledem k nutnosti kvalifikovaných advokátů a po doporučení pražského soudního vikáře byl dekretem ze dne 6.11.2003 (čj. 4645/2003, s účinností od 15.11.2003) do funkce církevního advokáta jmenován na pět let další laik, vystudovaný právník. Později byl ještě advokátem jmenován jeden kněz, který však nyní studuje v Římě. Někteří z pražských advokátů mohou ve zvláštních případech zastupovat též u církevních soudů v moravské provincii.

6. Materiální zajištění

6.1 ICS Erfurt

Erfurtský interdiecézní církevní soud zabírá první patro činžovního domu blízko centru města, jedná se o pronájem v bývalém klášterním domě. Zde se nachází sedm kanceláří s počítači, dále zasedací místnost, ve které je knihovna, a kuchyňka. Archiv je ve dvou místnostech ve sklepě. Při výsleších svědků mimo budovu soudu bývá používán diktafon. Na soudu pracují dvě notářky, které rovněž plní úlohu sekretářek.

Placená místa na soudu: oficiál, defensorka, 1,5 notářky, 0.5 soudce-jáhen.

Cestovné a diety soudcům propláceny nejsou.

Poplatky spojené s řízením o neplatnosti manželství jsou pro všechny německé církevní soudy pevně stanoveny na 200€, poplatky římským kongregacím záleží na Římu, relativně často se mění a jsou mnohem vyšší – 345€ za tzv. privilegium Petrinum, 750€ za nedokonané manželství. Advokáta si platí žalobce zvlášť, přibližné odměny reguluje řád a podle stupně obtížnosti případu se mohou vyšplhat i na částku 1000€. Soudního znalce většinou platí oficialát, kromě případů, že by někdo chtěl mít vlastního znalce. Poplatky soudnímu znalci vyjdou na 300-1000€ (proto se jeho služeb neužívá tak často jako v Praze).

Erfurtský soud má své vlastní internetové stránky, na které nalezneme odkazy např. na hlavní webové stránce erfurtského biskupství. Zde je ve zkratce vysvětleno, co vlastně církevní soud je, dále je možné zde nalézt informace o procesech zneplatnění manželství a favor fidei, kontakt na soud, informace o poplatcích za soudní řízení a také formulář žádosti s poukazem na dokumenty, které je nutno k žádostem přiložit. Podobné internetové stránky má téměř každý německý oficialát. Erfurtský oficialát vydal rovněž informační leták o procesech anulace manželství.⁷⁰

6.2 ICS Praha

Pražský ICS se od poloviny 90. let nachází v pronajatých místnostech v kapitulním domě v areálu Pražského hradu přímo vedle katedrály sv. Víta, kde je rovněž sídlo kapituly i farnosti při sv. Vítu. Tento dům je v majetku Pražského hradu. Zde má soud k dispozici pět místností s celkem dvěma počítači a jednou kopírkou, dále kuchyňku a archiv, ve kterém se nachází také knihovnička se starou kanonistickou literaturou. Diktafony soud nevlastní a tedy ani nepoužívá. Dříve soud pracoval ve velmi provizorních podmínkách v Arcibiskupském paláci.

⁷⁰ Interdiözesanes Offizialat Erfurt, Ehenichtigkeitserklärung. Was ist zu tun, wenn die Ehe zerbrochen ist?, 2003 (další údaje neuvedeny).

Obě notářky vyřizují rovněž běžné administrativní úkoly, vykonávají tedy také úlohy sekretářek.

Placená místa: oficiál a dvě notářky. Diety ani cestovné hrazeny nejsou, pouze v jednom případě je někdy cestovné propláceno královéhradeckým biskupstvím.

Poplatky za řízení o neplatnosti manželství jsou stanoveny v I. instanci na 2500 Kč, za soudního znalce 500 Kč, ve II. instanci se platí 700 Kč (per decretum) nebo 1000 Kč (soudní proces). Poplatky římským kongregacím jsou určeny pro české věřící nižší než pro Němce, 100€ za tzv. privilegium Petrinum a asi 500\$ za nedokonané manželství. Případné poplatky advokátovi se řeší osobně mezi advokátem a klientem.

Podle informace doc. Hrdiny se internetové stránky pražského ICS připravují, zatím je možno najít na stránkách pražského arcibiskupství pouze neuspořádané zmínky o úřadu soudního vikáře, kontakt na advokáty a formuláře žádostí o aplikaci pavlovského privilegia a o prohlášení neplatnosti manželství, ovšem bez vysvětlení. Brněnský církevní soud vlastní internetové stránky nemá, je zde pouze několik druhů formulářů, které obsahují stručný popis a pokyny k procesu a také kontakt na soud a advokáty. Na webových stránkách olomouckého arcibiskupství je k nalezení jen seznam členů tribunálu.

7. Činnost soudů v I. instanci⁷¹

Podle c. 1401 církev „vlastním a výlučným právem rozhoduje v právních záležitostech, které se týkají věcí duchovních a s duchovními spojených (1°); rozhoduje o porušení církevních zákonů a o každém hříšném jednání, pokud se týká určení zavinění a uložení církevních trestů (2°).“ Dále jsou podle c. 1400 předmětem soudního řízení „domáhání se a ochrana práv fyzických nebo právnických osob a úřední zjišťování právních skutečností (1°); zločiny, pokud jde o uložení nebo úřední prohlášení trestu (2°).“

Avšak ve skutečnosti se církevní soudy v současnosti zabývají z naprosté většiny pouze manželskými kauzami. U pražského církevního soudu se za poslední tři roky projednávaly přibližně z 90% případy prohlášení neplatnosti manželství, u erfurtského soudu tvoří kauzy neplatnosti manželství pouze asi 55%. Zbytek manželských kauz tvoří žádosti o zrušení nedokonaného manželství či o zrušení manželství na základě privilegia víry. Podle sdělení erfurtského soudního vikáře žije na území bývalé NDR

⁷¹ Údaje převzaty z Relací ICS Praha a interních statistik erfurtského soudu pro roky 2003, 2004, 2005. Latinské názvy vad souhlasu se v některých případech mírně liší (exclusio sacramenti – bonum sacramenti atd.).

mnohem více nepokřtěných než v západním Německu, proto také je v porovnání s ostatními německými oficialáty většina případů favor fidei řešena právě na ICS Erfurt.

Z praktických důvodů jsem pro srovnávání nulitních kauz zvolila tři poslední roky, jednak aby práce nebyla příliš dlouhá a nudná, jednak aby byla co nejaktuálnější. Do tabulek samozřejmě nejsou započteny konzultace, po kterých k procesu vůbec nedošlo, ať už z různých důvodů, např. protože nebyl nalezen možný důvod neplatnosti či prostě z nezájmu. Tedy poměr kladně vyřízených kauz z celkového počtu rozhodnutých případů může být trochu zavádějící, neboť případy s mizivou šancí na úspěch se k soudu většinou ani nedostanou. Na druhou stranu je třeba říci, že kdo o zneplatnění svého rozpadlého manželství skutečně stojí a pokud je vybaven větší či menší dávkou potřebné trpělivosti, má poměrně velkou naději na úspěch.

7.1 Činnost v roce 2003

7.1.1 Nulitní kauzy v procesním řízení

Průběh soudního sporu se řídí normami VII. knihy CIC, jde o cc. 1501-1655 popisující obecně řádné sporné řízení a dále cc. 1671-1691 konkrétně o věci prohlášení neplatnosti manželství. V řádném řízení sporném se řeší především nedostatky manželského souhlasu (cc. 1095-1107). Kauzy prohlášení neplatnosti manželství nemohou být projednávány sporným řízením ústním. V tabulkách uvádím shodně s erfurtským a pražským soudem latinské názvy jednotlivých nedostatků.

Rok 2003	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	49	72
Nové žádosti	21	60
Rozhodnuto Rozsudkem	22	45
Z toho: affirmative	21	36
negative	1	9
Zastavení procesu	1	3
Počet nevyřešených kauz na konci roku	47	84

Tab. 8 – Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2003

Rok 2003	Erfurt		Praha	
	Affirmative	Negative	Affirmative	Negative
Incapacitas rationis (c. 1095 1°)				
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	32 ⁷²	9	2	1
Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	22	16	28	3
Error (c. 1097)			5	2
Dolus (c. 1098)		1	2	2
Simulatio totalis (c. 1101 § 2)		1	2	1
Exclusio indissolubilitas (c. 1101 § 2)		1		
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)		1	7	6
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)		3	13	4
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)		1	12	6
Conditio (c. 1102)				1
Vis vel metus (c. 1103)	1	1		
Vis				
Metus			1	2
Consortium totius vitae (c. 1101 § 2)		1		

Tab. 9 - Přehled jednotlivých důvodů žádosti o anulaci v r. 2003

Ve srovnání se západoněmeckými církevními soudy vykazuje erfurtský ICS mnohem více kladných rozsudků zdůvodněných psychickými poruchami podle c. 1095 2° a 3°. Erfurtský soudní vikář Gunkel to přičítá mj. doznívajícím vlivům NDR, např. alkoholismu, dřívějšímu trendu dávat malé děti do jeslí a v neposlední řadě také nerovným manželstvím, která po sjednocení často vznikala po krátké době známosti mezi muži ze západního Německa (tzv. „Westmänner“) a ženami z východního Německa (tzv. „Ostfrauen“).⁷³

⁷² Toto číslo je vyšší než celkový počet rozsouzených kauz z toho důvodu, že v několika žalobách je porucha soudnosti podle c. 1095 § 2 uvedena u obou partnerů. Jedna žaloba na platnost manželství obsahuje v Erfurtu přibližně 4 důvody, v Praze 2 až 3 důvody.

⁷³ Srov. H. GUNKEL, Ehen in der „ehemaligen DDR“ – Beobachtungen aus der Sicht eines kirchlichen Ehegerichtes, in: Kirchenrecht aktuell, R. Ahlers, B. Laukemper-Isermann (ed.), Essen 2004, s. 123.

V roce 2003 rozhodl olomoucký ICS v II. instanci v 31 případech per decretum, soudním rozhodnutím pak konstatoval 9 platností manželství a v 15 případech neplatnost.⁷⁴

7.1.2 Trestní kauzy

Církevní soudy se při řešení trestních kauz řídí VI. knihou CIC s názvem „Církevní tresty.“ Podle c. 1311 má církev „vrozené a vlastní právo trestat věřící, kteří spáchali zločin.“ Trestních případů bývá ovšem minimum, za poslední tři roky se erfurtský ICS nemusel zabývat žádným a pražský ICS pouze dvěma.

V roce 2003 přijal pražský ICS k projednání jednu trestní kauzu, která ovšem zůstala na konci toho roku nerozhodnuta.⁷⁵

7.1.3 Ostatní kauzy

Kromě řádného řízení sporného ve věci prohlášení neplatnosti manželství je výjimečně možno toto projednávat ve zkráceném listinném řízení (cc. 1686-1688). Tohoto řízení lze použít, pokud se s jistotou prokáže existence nějaké manželské překážky (např. dřívější sňatek) či nedostatek kanonické formy, neudělení dispenze nebo vada platného zmocnění zástupce při sňatku. V takových případech může soudní vikář nebo jím určený soudce po předvolání stran a za účasti obhájce svazku prohlásit manželství za neplatné a pokud se žádná strana nechce odvolat, případ je rozhodnut již v I. instanci.

Případy tohoto typu se v Praze v roce 2003 neobjevily.

2003	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	4	0
Nové žádosti	2	0
Rozhodnuto	5	0
Důvod: ligamen	4	0
defectus formae	1	0
Zastaveno	1	0

⁷⁴ Tyto počty jsou kauzy z Prahy i Brna, ovšem brněnských případů bývá v II. instanci jenom pár. Všechny informace o činnosti ICS Olomouc v II. instanci poskytnuty olomouckou soudní notářkou.

⁷⁵ Jedná se pravděpodobně o druhou trestní kauzu řešenou na ICS Praha, první je případ z roku 1999. Doc. Hrdina se ve svém článku z roku 1999 zmiňuje, že „od r. 1982, kdy byl ustanoven Interdiecézní církevní soud české církevní provincie se sídlem v Praze, nebyla předmětem jeho rozhodování ani jedna trestněprávní záležitost.“ I.A.HRDINA, Církevní soudy – k čemu dnes?, in: Právník, teoretický časopis pro otázky státu a práva 1999, roč. 138, č. 4, s. 346, pozn. 14.

Počet nevyřešených kauz na konci roku	0	0
--	---	---

Tab. 10 – Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2003

7.2 Činnost v roce 2004

7.2.1 Nulitní kauzy v procesním řízení

Rok 2004	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	47	84
Nové žádosti	38	67
Rozhodnuto rozsudkem	33	51
Z toho: affirmative	31	47
Negative	2	4
Zastavení procesu	1	2
Počet nevyřešených kauz na konci roku	51	99 ⁷⁶

Tab. 11 - Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2004

Rok 2004	Erfurt		Praha	
	Affirmative	Negative	Affirmative	Negative
Incapacitas rationis (c. 1095 1°)		1		
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	39	16	3	
Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	32	19	25	2
Error (c. 1097)			2	2
Dolus (c. 1098)			1	1
Simulatio totalis (c. 1101 § 2)			2	1
Exclusio indissolubilitas (c. 1101 § 2)	2	8		
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)		2	10	5
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)	2	5	10	3
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)	2	2	16	4
Conditio (c. 1102)				1

⁷⁶ V Relaci pro rok 2004 je uveden chybný součet 98.

Vis vel metus (c. 1103)		3		
Vis			4	2
Metus			3	3

Tab. 12 - Přehled jednotlivých důvodů žádostí o anulaci v r. 2004

ICS Olomouc přijal v roce 2004 do II. instance 40 nových kauz z Prahy a 10 z Brna, 26 bylo rozhodnuto per decretum, dále bylo v 11 uvedených důvodech rozhodnuto rozsudkem o neplatnosti a ve 4 o platnosti manželství. Tento soud také přijal jedno odvolání proti nepřijetí žaloby Prahou.

7.2.2 Trestní kauzy

Trestní případ z roku 2003 byl v tomto roce rozhodnut s výsledkem „negative“.

7.2.3 Ostatní kauzy

Zkrácené listinné řízení o neplatnosti manželství (cc. 1686 – 1688):

2004	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	0	0
Nové žádosti	2	0
Rozhodnuto	1	0
Důvod: ligamen	1	0
defectus formae	0	0
Zastaveno	1	0
Počet nevyřešených kauz na konci roku	0	0

Tab. 13 - Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2004

Pražský ICS rozhodoval o dvou případech sanatio in radice (zde nazváno „sacramentalis sanatio“), v jednom případě rozhodl soud affirmative, ve druhém negative.

7.3 Činnost v roce 2005

7.3.1 Nulitní kauzy

Rok 2005	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	51	99
Nové žádosti	16	67
Rozhodnuto rozsudkem	37	50
Z toho: affirmative	33	40
negative	4	10
Zastavení procesu	0	1
Počet nevyřešených kauz na konci roku	30	113

Tab. 14 - Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2005

Rok 2005	Erfurt		Praha	
	Affirmative	Negative	Affirmative	Negative
Incapacitas rationis (c. 1095 1°)				
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	44	28	5	4
Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	41	28	15	5
Error (c. 1097)			2	2
Dolus (c. 1098)		2	2	1
Simulatio totalis (c. 1101 § 2)	1			1
Exclusio indissolubilitas (c. 1101 § 2)	4	7		
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)			2	
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)	1	5	11	1
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)	1	2	9	5
Conditio (c. 1102 § 1)			2	1
Conditio (c. 1102 § 2)	1			
Vis vel metus (c. 1103)		3		
Vis				
Metus			5	8

Tab. 15 - Přehled jednotlivých důvodů žádostí o anulaci v r. 2005

Olomoucký ICS přijal v roce 2005 k projednávání do II. instance 40 kauz z Prahy (jedna z toho dána ad acta) a 6 z Brna. Z toho bylo 30 rozhodnuto per decretum, v 11 případech byla konstatována platnost, v 8 neplatnost manželství, další 3 případy jsou přerušeny (strany nereaguje, actor umřel apod.).

7.3.2 Trestní kauzy

Žádné

7.3.3 Ostatní kauzy

Zkrácené listinné řízení o neplatnosti manželství (cc. 1686 – 1688):

2005	Erfurt	Praha
Počet nevyřešených kauz z min. roku	1	0
Nové žádosti	9	2
Rozhodnuto	6	2
Důvod: ligamen	6	1
defectus formae	0	1
Zastaveno	2	0
Počet nevyřešených kauz na konci roku	2	0

Tab. 16 - Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2005

8. Činnost ICS Praha v II. instanci ⁷⁷

V II. instanci působí pouze pražský ICS a to pro kauzy z Interdiecézního církevního soudu v Olomouci. Ve většině případů je potvrzen dekretem rozsudek I. instance, pouze u sporným případů se kauza přijme k řádnému projednání a teprve pak se vynese rozsudek.

⁷⁷ Údaje převzaty z Relace ICS Praha pro roky 2003, 2004, 2005.

8.1 Činnost v roce 2003

2003	
Počet nevyřešených kauz z min. roku	10
Nové kauzy	23
Rozhodnuto	24
Počet nevyřešených kauz na konci roku	9

Tab. 17 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2003

2003	Per decretum	Rozsudkem	
		Constare (de nullitate)	Non constare
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	5	1	
Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	11	2	
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)	2		
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)	3		
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)	6		

Tab. 18 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2003

8.2 Činnost v roce 2004

2004	
Počet nevyřešených kauz z min. roku	9
Nové kauzy	30
Rozhodnuto	22
Počet nevyřešených kauz na konci roku	7

Tab. 19 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2004

2004	Per decretum	Rozsudkem	
		Constare	Non constare
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	6	2	2

Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	8	6	1
Error (c. 1097)	1		
Simulatio (c. 1101)		1	1
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)	2		
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)	3		
Exclusio sacramenti Fidei		1	
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)	5		
Metus (c. 1103)	1		

Tab. 20 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2004

V r. 2004 byla v II. instanci rozhodnuta také jedna trestní kauza.

8.3 Činnost v roce 2005

2005	
Počet nevyřešených kauz z min. roku	7
Nové kauzy	37
Rozhodnuto	34
Počet nevyřešených kauz na konci roku	7

Tab. 21 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2005

2005	Per decretum	Rozsudkem	
		Constare	Non constare
Defectus discretionis (c. 1095 2°)	6		
Incapacitas adimplendi (c. 1095 3°)	22	1	1
Error (c. 1097)	1		
Exclusio sacramenti (c. 1101 § 2)	1		
Exclusio fidei (c. 1101 § 2)	3		
Exclusio prolis (c. 1101 § 2)	6		

Tab. 22 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2003

8.4 Srovnání s celoněmeckou statistikou anulovaných manželství⁷⁸

2003	I. instance	II.	III.	IV.	Celkem
Počet nevyřešených kauz z min. roku	1290	199	46	1	1536
Nové žádosti	874	679	27	0	1680
Rozhodnuto					
- rozsudkem	761	86	30	0	877
- dekretem	--	564	1	0	565
Zastavení procesu	79	11	0	0	90
Počet nevyřešených kauz na konci roku	1326	214	41	1	1581

Tab. 23 – Celoněmecká statistika za r. 2003

2004	I. instance	II.	III.	IV.	Celkem
Počet nevyřešených kauz z min. roku	1332	211	30	1	1574
Nové žádosti	857	693	26	0	1576
Rozhodnuto					
- rozsudkem	822	67	36	1	926
- dekretem	--	582	0	0	582
Zastavení procesu	65	12	0	0	77
Počet nevyřešených kauz na konci roku	1302	243	20	0	1565

Tab. 24 – Celoněmecká statistika za r. 2004

⁷⁸ Údaje převzaty z Bischöfliches Offizialat Münster, Jahresbericht 2004, 2005, 2006.

2005	I. instance	II.	III.	IV.	Celkem
Počet nevyřešených kauz z min. roku	1221	248	19	0	1488
Nové žádosti	806	717	17	0	1540
Rozhodnuto					
- rozsudkem	769	82	23	0	874
- dekretem	--	576	1	0	577
Zastavení procesu	86	14	0	0	100
Počet nevyřešených kauz na konci roku	1172	293	12	0	1477

Tab. 25 – Celoněmecká statistika za r. 2005

V přehledové tabulce v ročence vydávané oficiálem v Münsteru je v průměru na 100 000 katolíků nejvíce prvoinstančních řízení na ICS Erfurt.⁷⁹

9. Exkurs: Význam kanonické justice pro manželské kauzy anulace z pastoračního hlediska

Prohlášení neplatnosti rozpadlého platného dokonaného svátostného manželství je podle katolického kanonického práva prakticky jediný způsob, jak umožnit rozvedeným pokřtěným vstoupit do nového svátostného svazku. Toto vědomí o významu soudního rozhodnutí s sebou nese určité riziko, že církevní soudy budou pracovat motivovány spíše pastoračními výhodami takové anulace manželství než hledáním skutečné pravdivé odpovědi. Srovnání s časy dřívějšími ukazuje, že manželských záležitostí u církevních soudů stále, třebaže nerovnoměrně, přibývá a tvoří absolutní většinu všech projednávaných kauz.⁸⁰ To má mimo jiné určitou souvislost se

⁷⁹ Údaj průměrně 8,1 procesů na počet 100 000 katolíků za rok 2004 je chybný, neboť tento průměr je vypočítán pouze z počtu katolíků z diecéze Erfurt. I přes několikeré upozornění erfurtským soudním vikářem na tuto chybu se nepřesný údaj objevuje každým rokem znovu. Po opravě by se průměrný počet případů v Erfurtu výrazně snížil (na 2. místě ICS Osnabrück s průměrem 5,12), erfurtský soud by ale i přesto zůstal na špičce. Celoněmecký průměrný počet řízení neplatnosti manželství v I. instanci je 3,27. Tato tabulka také na internetu:

<http://www.erzbistum-koeln.de/erzbistum/offzialat/ebokoeln/zahlen/index.html>.

⁸⁰ I když ne na všech kontinentech a ve všech zemích je tento trend tak výrazný, v ekonomicky vyspělých zemích je procento případů daleko nejvyšší. Prof. M. Wijlens v semináři z manželského práva (Erfurt, 4. 5. 2006) srovnávala počty případů anulace manželství u diecézního soudu v Münsteru a Bostonu. Třebaže obě diecéze mají přibližně stejný počet věřících, měl bostonský soud desetkrát více žádostí o neplatnost manželství než soud v Münsteru.

Ze statistiky na webových stránkách kolínského oficiátu vyplývá, že v roce 2001 bylo v průměru na 1 milion katolíků v Africe 6 žádostí o anulaci, ve Střední a Jižní Americe 11 žádostí, v Asii 22, v Evropě 44 (např. Polsko 60, Německo 29, Velká Británie 169), v Oceánii 86 a v Severní Americe 441.

stoupajícím počtem rozvodů a také s větší informovaností věřících o možnostech soudního procesu. Na místě je otázka, jaké možné důvody přispívají k tomu, že člověk žádá o prohlášení svého dřívějšího manželství za neplatné.

9.1 Důvody žádosti o anulaci manželství

Jak již bylo řečeno, bez rozsudku o neplatnosti původního, zejm. svátostného manželství není možné uzavřít nové církevní manželství. Tedy, na rozdíl od civilního rozvodu, jehož bezprostředním impulsem je rozpad manželství, přistupuje se většinou ke kanonickému soudnímu řízení „s chladnější hlavou“, žadatelé mají před sebou již zpravidla nový cíl a proto potřebují vyřešit nepříjemnou překážku v podobě dřívějšího sňatku.⁸¹ Že motivace nového sňatku silně převažuje nad ostatními důvody, je jasně patrné při srovnání vysokého počtu žádostí o anulaci s velmi nízkým (téměř nulovým) počtem žádostí o odluku od stolu a lože (c. 1152, c. 1153). Bylo by velmi zajímavé zjistit, nakolik jsou tito lidé vnitřně přesvědčeni o neplatnosti svého dřívějšího manželství, nakolik hledají důvody neplatnosti sňatku a podávají žádost o anulaci jen proto, že pro ně neexistuje v církvi jiná možnost či dokonce to dělají jen z lásky ke svému novému katolickému partnerovi, protože nechtějí, aby žil ve hříchu (např. poněkud paradoxní soudní procesy týkající se manželství dvou pokřtěných nekatolíků).

Někteří žadatelé o dalším sňatku zatím neuvažují, ale velmi stojí o znovuzavedení pořádku do osobního života, o vypořádání se s vlastní neradostnou minulostí a může pro ně být velkou úlevou a pomocí, když někdo cizí nezaujatě posoudí jejich záležitost. Jiní navrhovatelé se potřebují psychicky osvobodit od svého bývalého, ale stále terorizujícího manžela, který může být kupříkladu náboženským fanatikem a sluchu popřeje pouze rozsudku církevního soudu. Vyskytují se také případy, kdy si je žadatel vědom své hlavní viny na rozpadu manželství (např. utajená homosexualita), chce to nějak odčinit a umožnit svému bývalému partnerovi uzavřít nový církevní sňatek.

Mnoho žadatelů o anulaci svého předešlého manželství již žije v civilním manželském svazku a kladný rozsudek církevního soudu by jim umožnil jednak přijetí svátosti manželství, jednak přistupování k svátostem smíření a eucharistie. Jejich cílem je tedy „plná církevní socializace“, přes veškerou úctu a přijetí jejich okolím nemůžou necítit určité vyčlenění, které je způsobeno zákazem účasti na důležitých svátostech.⁸²

Srov. <http://www.erzbistum-koeln.de/erzbistum/offizialat/ebokoeln/zahlen/index.html>

⁸¹ Srov. A. KŘIŠŤAN, Pastorační hledisko projednávání neplatnosti manželství, in: Revue církevního práva 2005, roč. 30, č. 1, s. 65-66, (dále jen „A. KŘIŠŤAN, Pastorační hledisko...“). FC 84.

⁸² A. KŘIŠŤAN, Pastorační hledisko..., s. 66.

Někdo se dokonce na tuto touhu po odmítaných svátostech nezdravě upíná a v kostele se pak cítí jako „poslední vyvrhel.“⁸³

9.2 Poskytování svátostí civilně sezdaným - oficiální stanovisko církve

Papež Jan Pavel II. se ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* z roku 1981 jasně vyjádřil k situaci katolíků sezdaných pouze civilně: „Ačkoli mají duchovní správci s nimi jednat s velkou láskou a mají je pozvat k účasti na životě svých obcí, nesmějí je, bohužel, připustit ke svátostem.“⁸⁴ Naprosto stejně jsou posuzováni rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek. Duchovní jsou vyzváni rozlišovat různé situace. „Je rozdíl, jestli někdo přes upřímnou snahu zachránit dřívější manželství byl zcela nespravedlivě opuštěn, anebo jestli někdo rozvrátil církevně platné manželství svou těžkou vinou. Opět jiní uzavřeli nový sňatek s ohledem na výchovu dětí, a mnohdy jsou ve svědomí subjektivně přesvědčeni, že dřívější, nenapravitelně rozbité manželství nebylo nikdy platné.“⁸⁵ Celé společenství věřících má za úkol těmto lidem pomáhat a modlit se za ně. Avšak nemůže jim být dovoleno přijímat eucharistii, protože „jejich životní stav a jejich životní poměry jsou v objektivním rozporu se smlouvou lásky mezi Kristem a církví, kterou viditelně zjevuje a zpřítomňuje eucharistie.“⁸⁶ Často se argumentuje přímo slovy sv. Pavla: „Kdo by tedy jedl tento chléb a pil kalich Páně nehodně, proviní se proti tělu a krvi Páně“ (1 Kor 11,27). Kromě toho existuje ještě jeden pastorační důvod, proč nemohou být připuštěni ke stolu Páně, věřící by tím totiž byli uváděni „v omyl a zmatek ohledně učení církve o nerozlučitelnosti manželství.“⁸⁷ Svátost smíření může být udělena jen těm, kteří prokážou upřímnou lítost nad svým proviněním a jsou ochotni a schopni žít tak, že to už nebude v rozporu s nerozlučitelností manželství. Konkrétně to znamená, že se buď rozejdou, nebo není-li to možné a způsobilo by to další zlo, zavážou se žít v úplné sexuální zdrženlivosti.⁸⁸

⁸³ Srov. J. SALIJ, Proč nesmím přistupovat ke svátostem?, Amen 2000, č. 5, s. 23, (dále jen „J. SALIJ, Proč nesmím přistupovat ke svátostem?“).

⁸⁴ FC 82.

⁸⁵ FC 84.

⁸⁶ Tamtéž. CIC/1983 jasně stanoví v c. 915: „K svatému přijímání se nepřipouští exkomunikovaní a trestaní interdiktem po uložení těchto trestů rozhodnutím nebo po jejich úředním zjištění; rovněž se nepřipouští ti, kdo tvrdošjně setrvávají ve zjevném těžkém hříchu.“ Do této třetí zmíněné kategorie spadají mj. také katolíci žijící pouze v civilním svazku. Paradoxně na tom mohou být znovusezdaní rozvedení někdy hůř než pachatelé těžkých zločinů, neboť jejich pevný, třebaže až druhý svazek je považován za „tvrdošjně setrvávání ve zjevném těžkém hříchu“ a nemají nárok na rozhřešení. Velká zahořklost je cítit z těchto slov: „Občas si říkám: kdybych žila ve svátostním manželství a párkrát do roka bych svého manžela zradila, svátostí by mi byly k dispozici. Byla bych v očích církve lepší než teď, ačkoliv žiji poctivě, muži jsem věrná, pouze nemáme církevní sňatek.“ J. SALIJ, Proč nesmím přistupovat ke svátostem?, s. 23.

⁸⁷ FC 84.

⁸⁸ Srov. FC 84.

Věta z této apoštolské adhortace o rozlišování různých situací pravděpodobně vedla na některých místech k velmi benevolentnímu přístupu duchovních, který spočíval na ponechání rozhodnutí vlastního svědomí komunikantů. Např. v roce 1993 zaujali někteří němečtí biskupové (mj. kardinálové Karl Lehmann a Walter Kasper) ve svém pastýřském listu velmi mírné stanovisko k problematice rozvedených a jejich přístupu ke svátostem. Projevuje se zde snaha rozvedené plně zapojit do života církve, tj. včetně přijímání svátostí. Biskupové navrhli řešení cestou tzv. doprovázeného odpovědného úsudku ve svědomí, pro pomoc při tomto úsudku měl být ustanoven zvláštní zpovědník.⁸⁹

Proto v roce 1994 rozeslala Kongregace pro nauku víry katolickým biskupům list o přijímání eucharistie rozvedenými⁹⁰, ve kterém byl tento přístup zamítnut. Svědomí nemůže zrušit objektivní církevní společenskou situaci, neplatnost veřejnoprávního úkonu musí zjistit soud a cestu k eucharistii otevírá pouze pokání spojené s rozchodem, nebo alespoň se soužitím jako bratr a sestra, protože církve musí trvat na nerozlučitelnosti z věrnosti Kristovu slovu. Tato norma rozhodně nechce mít povahu trestu nebo jakékoliv diskriminace těch věřících, kteří se nacházejí v neregulérních manželských situacích.⁹¹ Svě stanovisko k tomuto sporu (spor o c. 915) zveřejnila v roce 2000 také Papežská rada pro výklad legislativních textů. Ta potvrdila výklad Kongregace pro nauku víry, zákaz ve zmiňovaném kánonu je „odvozen z božského práva a překračuje oblast pozitivních církevních zákonů, proto v něm nesmí být provedeny změny, které by odporovaly učení církve.“ Odpovědnost za podávání sv. přijímání v těchto případech nese příslušný farář, který poučí také všechny ostatní osoby pověřené rozdávaním sv. přijímání ve farnosti.⁹² Katolická církev vždy chápala Kristovo učení o nerozlučitelnosti manželství jako zákon, ne jako prostou výzvu k ideálu.

Starší manželské páry, které nemohou své civilní manželství konvalidovat nebo sanovat, a žijí-li již po několik let spolu jako bratr a sestra, mohou požádat o povolení přistupovat ke svátostem. Toto povolení může vydat (v olomoucké a ostravské diecézi)

⁸⁹ Srov. D. NĚMEC, *Manželské právo katolické církve*, s. 43.

⁹⁰ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula Annus internationalis Familiae ad catholicam ecclesiam episcopos de receptione communionis eucharisticae a fidelibus qui post divortium novas inierunt nuptias*, in: AAS 86 (1994) 974-979. Český překlad na internetových stránkách Centra pro rodinu při Arcibiskupství pražském: <http://www.volny.cz/cpr.praha/>.

⁹¹ Převzato z A. OPATRŇY, *Život rozvedených v církvi*, in: *Teologické texty 1994*, č. 5, s. 171.

⁹² PÄPSTLICHER RAT FÜR DIE INTERPRETATION VON GESETZESTEXTEN, *Entscheidung des Päpstlichen Rates für die Interpretation von Gesetzestexten vom 24. Juni 2000 zu einem Zweifel bezüglich c. 915 CIC*, in: *AfkKR 2000*, roč. 169, s. 135-138.

jejich vlastní farář, pokud existuje oprávněný předpoklad, že manželé budou schopni žít spolu bez pohlavního styku. V případě pochybnosti o tom rozhoduje ordinář.⁹³

9.3 Řešení problému ve východních církvích

Z výše řečeného vyplývá, že před sebou máme velmi vážný pastorační problém, se kterým si současná katolická teologie stále neví rady. Katolické manželské kanonické právo je jako stavba z cihel, ze které pokud se vytáhne jedna cihla, tak se celá stavba zřítí. Ale je vůbec zapotřebí celé soudní zjišťování platnosti či neplatnosti manželství?

V orientálních a ortodoxních církvích existuje již přes tisíc let dovození k druhému (popř. i třetímu) manželství ještě za života prvního partnera s odvoláním na Matoušovu klausuli⁹⁴ a nauku některých Otců (např. Origenes, Basil). Tito Otcové trpěli za určitých okolností danou praxí, aby se vyhnuli většímu zlu. Původně byla jediným možným důvodem k rozchodu a dalšímu sňatku nevinné strany nevěra, později byly přidány další důvody.⁹⁵ Ortodoxní církve vysvětlují svou praxi principem oikonomia, který znamená neuzítí určitých kanonických sankcí (akribeia – přísnost zákona) a naopak aplikaci Boží lásky, která se projevuje mírností a milosrdenstvím. Druhé manželství rozvedených není svátostí ani není dovolené, je pouze tolerováno. Jedná se tedy o pastorační opatření. K uzavření druhého manželství existuje vlastní obřad žehnání, který má kající charakter. Po vykonání předepsaného pokání mohou tito manželé znovu přistupovat ke sv. přijímání.⁹⁶ Obřad žehnání byl zaveden teprve v 10. století, kdy byla byzantská církev nucena žehnat manželství rozvedených, protože převzala do své správy státní soudnictví. V současné době se funkce pravoslavných církevních soudů stala fakticky bezpředmětnou, neboť tyto církve v zemích východních i západních uznávají rozvod před civilním soudem. V církevní praxi může docházet

⁹³ Srov. F. POLÁŠEK, Procesní právo, s. 101.

⁹⁴ Mt 5, 32; 19, 9. Ježíšovy výpovědi o nerozlučitelnosti manželství s výjimkou πορνεῖα, což je možno chápat podle hlavních výkladů buď jako odpadnutí od Hospodina, nebo smilstvo, nevěru. Srov. M. SLAVÍK, Manželství – od snů k realitě. Teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství, Praha 1998, s. 13, (dále jen „M. SLAVÍK, Manželství - od snů k realitě“). Tato vsuvka je podle některých biblistů spíše vyjádřením tradice prvokřesťanské obce. Spor se vede o to, zda bylo v prvních staletích pouze dovoleno odejít z daných důvodů od manžela, nebo také vstoupit do nového manželství.

⁹⁵ V církvích byzantské tradice: amorální jednání, určité fyzické či právní situace, které se rovnají smrti – nepřítomnost více než pět let, pokus o vraždu manžela, nevyléčitelná nakažlivá nemoc, odsouzení k doživotnímu trestu, odpad od víry. J. PRADER, H.J.F. REINHARDT, Das kirchliche Eherecht in der seelsorgerischen Praxis. Orientierung für die Ehevorbereitung und Krisenberatung. Hinweise auf die Rechtsordnungen der Ostkirchen und auf das islamische Eherecht, 4. vollständig neu bearbeitete Auflage, Essen 2001, s. 34, (dále jen „J. PRADER, H.J.F. REINHARDT, Das kirchliche Eherecht in der seelsorgerischen Praxis“).

⁹⁶ Pokud muž nese vinu za zhroucení svého manželství, musí podle sv. Basila Velikého po sedm let činit pokání a teprve pak může přijímat eucharistii. Pokání mělo vypadat následovně: „rok plakat, dva roky naslouchat, tři roky klečat, sedmý rok stát mezi věřícími, teprve pak bude hoden účasti na svaté Oběti.“ J. PRADER, H.J.F. REINHARDT, Das kirchliche Eherecht in der seelsorgerischen Praxis, s. 31.

k paradoxním situacím, a to tehdy, když rozvedenému katolíkovu žijícímu v druhém pouze civilním manželství není dovoleno přistupovat k eucharistii, kdežto ortodoxnímu věřícímu ve stejné situaci přijímání eucharistie v katolické církvi za určitých okolností dovoleno je.⁹⁷ Takového katolíka může velmi mrzet, že na stejný prohřešek se užívají dvě různé výměry trestů a k nekatolíkům se přistupuje shovívavěji.

9.4 Platné a (nebo) svátostné manželství dvou pokřtěných

Z pastorační praxe východních církví tedy víme, že existuje jisté řešení problému rozvedených znovu civilně sezdaných. V c. 1055 § 2 se mluví o tom, že „mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.“ Občas se ozývají kritiky tohoto učení, a to hned z několika důvodů. Předně, Kodex nerozlišuje mezi pokřtěnými praktikujícími věřícími a mezi pokřtěnými ateisty. Další případ je sňatek dvou nekatolíkům, kteří shodně s učením své vlastní církve nevěří ve svátostnost manželství. Jak si tedy mohou tyto lidé udělit a také přijmout svátost manželství, když v ni nevěří? Ovšem podle Kodexu nesmíme v případě dvou pokřtěných oddělovat manželství platné od svátostného. Katolické kanonické právo zná pouze jeden případ, kdy pokřtěný žije v platném nepsátostném manželství, a to je jeho sňatek s nepokřtěným při udělení dispenze od svého ordináře (c. 1086 § 2). Pokud by bylo možno odlišovat platné manželství od svátostného manželství dvou pokřtěných, vznikla by tím možnost pro rozvedené vstoupit do nového platného, ale nepsátostného manželství. Toho si jsou však církevní zákonodárci velmi dobře vědomi a podobnou praxi razantně odmítají.

9.5. Vliv anulovaného manželství na okolí

Existuje jistě spousta různých důvodů, proč žádat o zneplatnění svého manželství. Bylo by však nyní užitečné zamyslet se nad vlivem afirmativních soudních výroků na okolí. Víme, že téměř všichni nevěřící a také většina věřících hovoří o anulaci manželství jako o církevním rozvodu.⁹⁸ Všichni kanonisté donekonečna vysvětlují, že v rámci katolické církve se nejedná o rozvod, ale o prohlášení o neplatnosti, protože církev přece věrně zastává Ježíšovo učení o nerozlučitelnosti manželství. Rozpad manželství se ale nevyhýbá ani věřícím lidem, aktivně zapojeným do života své farnosti. Tito mohou být všeobecně známí jako spokojený pár, hodně lidí

⁹⁷ Tato tradice východních církví nebyla katolickou církví nikdy odsouzena, ani na Tridentu. Srov. M. SLAVÍK, Manželství – od snů k realitě, s. 84.

⁹⁸ K takovému povědomí mohou napomáhat i relativní drobnosti, jako např. název internetových stránek www.cirkevnirazvod.com. Tyto stránky jsou ve správě dvou advokátů pražského Interdiecézního církevního soudu.

si třeba ještě pamatuje jejich krásnou svatbu. Když pak takoví lidé podají žalobu na platnost svého manželství a uspějí, může to vyvolat ve farnosti velké rozhořčení. Důvody jako psychická nezpůsobilost či nezralost nezní na veřejnosti příliš přesvědčivě. Jen velmi těžko se někdy věřící vyrovnávají s podobnými případy a v mnohých to může vyvolat pocit zahořklosti, že církevně „rozvést“ už je prakticky možné jakékoli manželství.⁹⁹

Tedy, rozpad křesťanského manželství působí na celé své okolí, nejsilněji asi však na nejbližší rodinu. Jak se musí cítit děti z těchto svazků? Problém rozpadlé rodiny je jasný, tady však přistupuje ještě další rovina problému, a to popření existence tohoto manželství, ze kterého se dítě narodilo a v této rodině vyrůstalo. Jak se dá něco takového vysvětlit dítěti? Když potom jeden z rodičů vstoupí do nového manželství a bude moci dále přistupovat ke svátostem, cožpak nebude do budoucna negativně ovlivněna schopnost dítěte přijmout církevní učení ohledně nerozlučitelnosti manželství?

A nyní problém z trochu jiného úhlu pohledu, a sice pohledem dětí z druhého, pouze civilního manželství. Jaký vliv může mít na tyto děti, které pravidelně se svými rodiči navštěvují bohoslužby, nepřipuštění jejich rodičů k eucharistii? Klidně si lze představit, že se tyto děti mohou v kostele a také i v církvi cítit poněkud izolovaně, stejně jako jejich rodiče. Pokud děti slaví své první sv. přijímání a jejich rodiče musí zůstat sedět v lavici, může být tato slavnost pro ně poněkud smutná.

9.6 Význam církevní justice

Na předchozích stranách bylo vysvětleno, že některým pokřtěným nezbyvá v katolické církvi jiná možnost než žádat o prohlášení svého rozpadlého manželství za neplatné. Manželský proces u církevního soudu je chráněn z mnoha stran tak, aby „jistota spravedlivého rozsudku v případě neplatnosti manželství byla takřka víc než morální“ a někteří autoři dokonce namítají, že obhájce svazku je ve výhodnějším postavení než advokát strany.¹⁰⁰

Všichni církevní soudci jsou si vědomi své nesmírné odpovědnosti před lidmi i Bohem, když prohlašují za neplatný svazek, který byl (považován za) Bohem požehnaný. Pro některé církevní soudce však může občas vzniknout nepříjemné dilema

⁹⁹ Jiří Palla se v závěru své diplomové práce o manželském konsensu, otištěné v Revue církevního práva, vyjádřil takto: „Když se zamyslím nad předcházejícími částmi této diplomové práce, nemohu se ubránit dojmu, že většina v současnosti uzavíraných manželství je zasažena nějakou vadou souhlasu.“ J. PALLA, Manželský souhlas v současném kanonickém právu, in: Revue církevního práva 1999, roč. 13, č. 2, s. 124.

¹⁰⁰ M. SLAVÍK, Manželství – od snů k realitě, s. 81.

– upřednostnit pastorační řešení či řídit se strohými předpisy zákona? Církevní soudce se tedy může nacházet pod dosti silným a nepříjemným tlakem – z jedné strany žadatelé, z druhé zákon. Je si vědom, že on jediný může poskytnout potřebnou pomoc, protože zatím nebylo nalezeno lepší řešení těžké situace nekanonicky sezdaných křesťanských manželských párů.

10. Odvozené aktivity soudu

10.1 Vyřizování žádostí o favor fidei

Jedná se o rozloučení platně uzavřeného nesvátostného manželství církevní autoritou ve prospěch víry pokřtěného partnera (či třetí osoby). Kromě níže pojednávaného pavlovského a tzv. petrovského privilegia existují ještě další, které v našich (českých i německých) podmínkách buď nenajdou uplatnění, nebo mi není známo, že by se jimi zaobíral církevní soud. Jedná se o privilegium výběru manželky či manžela (c. 1148) a privilegium zajetí či pronásledování (c. 1149).

10.1.1 Privilegium Paulinum (cc. 1143-1147, 1150)

Pavlovské privilegium je jediné, které se dá přímo odvodit z biblického textu – 1 Kor 7,12-15.¹⁰¹ V praxi se objevuje přibližně od 12. století. Nutné je splnění následujících podmínek: jedná se o manželství dvou nepokřtěných, jeden z nich se nechá pokřtít (nemusí se jednat o křest v katolické církvi), nepokřtěný odejde z manželství bez spravedlivé příčiny, na základě oficiální interpelace je zjištěno, že nepokřtěný odmítá žít s pokřtěným „bez urážení Stvořitele.“

Aplikaci tohoto privilegia má na starosti místní ordinář, který tím může pověřit církevní soud. Pro uzavření nového sňatku se vyžaduje úředně konstatované oprávnění, avšak dosavadní manželství je rozloučeno teprve okamžikem uzavření nového manželství. V Erfurtu vyřizuje pavlovské privilegium soudní vikář, v Praze arcibiskupství.

---

¹⁰¹ Otázkou zůstává, zda Pavlovo povolení nově pokřtěnému odejít z manželství znamená zároveň umožnění druhého sňatku. Avšak podle tehdejšího židovského i římského práva znamenal rozvod automaticky umožnění dalšího manželství a opak by byl těžko pochopitelný pro antickou mentalitu. Srov. J. KAŠNÝ, Zrušení manželství. Historicko-kanonická analýza Pavlovského privilegia, in: Tribunál 2005, č. 2, (in: <http://tribunal.kapitula.sk/>).

	Erfurt		
	Nové žádosti	Rozhodnuto	Pozastaveno, zrušeno
2001	0	0	0
2002	1	1	0
2003	2	2	0
2004	3	1	1
2005	7 + 4 z Drážďan	5 + 4	3

Tab. 26 – Privilegium Paulinum

10.1.2 Tzv. privilegium Petrinum¹⁰²

Toto privilegium není přímo odvoditelné z Bible, není obsaženo ani v CIC/1983 ani v CCEO, jeho praxe se řídí mimokodexovými úpravami.¹⁰³ V prvním článku této instrukce se říká, že toto privilegium je určeno pro zrušení manželství nesváto­stného platného (přirozeně či kanonicky), uzavřeného mezi stranami, z nichž alespoň jedna nebyla pokřtěna.¹⁰⁴ Toto privilegium je v současnosti použitelné pro tři druhy případů: manželství uzavřené mezi stranou nepokřtěnou a pokřtěnou nekatolickou, manželství mezi nepokřtěným a pokřtěným katolíkem a za třetí pro manželství dvou nepokřtěných, z nichž ani jeden nemá v úmyslu nechat se pokřtít.¹⁰⁵ Mezi základní podmínky patří: po eventuálním křtu nepokřtěné strany nebylo manželství dovršeno (čl. 1), není možnost obnovení manželství (čl. 4), žadatel nebyl převážně vinen rozpadem manželství ani budoucí partner to nezapříčinil svou vinou (čl. 4), budoucí nekatolický partner se musí

¹⁰² Toto privilegium nenese žádné krátké oficiální označení, v nejnovější instrukci Kongregace pro nauku víry ze dne 30.4.2001 je nazváno „solutio vinculi matrimonialis in favorem fidei“, celý název instrukce je „Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei.“ V praxi bývá častěji používáno označení privilegium Petrinum, proto jej s připojením „tzv.“ přebírám do této své práce. Dále k problematice terminologie srov. D.NĚMEC, Manželské právo katolické církve, s. 171, pozn. 27.

¹⁰³ Jedná se o již zmíněnou instrukci: CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei, 30.4. 2001, in: Revue pro církevní právo 2003, roč. 25, č. 2, s. 107-115 (s neoficiální českým studijním překladem). Tato instrukce nebyla ani publikována v AAS.

¹⁰⁴ Srov. ibid. čl. 1, s. 107.

¹⁰⁵ Srov. D.NĚMEC, Manželské právo katolické církve, s. 182-183. Jedná se v tomto případě vlastně o zrušení manželství ve prospěch třetí (katolické) osoby. Již za pontifikátu papeže Pia XII. vznikla praxe rozvázat přirozené manželství, aniž by se aspoň jeden z partnerů obrátil ke křesťanství. Z důvodu otázky oprávněnosti takového kroku bylo udělování tohoto privilegia pozastaveno a dáno k prošetření Kongregaci pro nauku víry. Ta rozhodla, že takové manželství je možno rozloučit ve prospěch (salus animarum) třetí osoby. Srov. J. KAŠNÝ, Zrušení manželství in favorem fidei, in: Revue církevního práva 2003, roč. 25, č. 2, s. 89-90. Někdy bývá o této třetí možnosti použití tzv. privilegia Petrina pojednáno zvlášť, jako by se jednalo o další samostatné privilegium. To vychází z logického oddělení od případů privilegia pro manželství pokřtěného (katolíka či nekatolíka) s nepokřtěným. Srov. J. PRADER, H.J.F. REINHARDT, Das kirchliche Eherecht in der seelsorgerischen Praxis, 199-200, částečně též .J. SVOBODA, Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství, in: Revue církevního práva 2001, roč. 18, č. 1, s. 14, (dále jen „J. SVOBODA, Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství“).

písemně zavázat, že je připraven dát katolické straně náboženskou svobodu a katolicky pokřtít a vychovat i děti (čl. 5), privilegium pro zrušení manželství ve prospěch víry se udílí pouze jednou pro konkrétní manželství (čl. 6), po rozloučení manželství katolíka s nepokřtěným je dovoleno katolíkovu vstoupit do nového sňatku pouze s pokřtěným a v případě, že žádost podává dosud nepokřtěný partner, požaduje se po něm, aby hodlal přijmout křest a vstoupit do manželství s pokřtěným (čl. 7).

Proces připravuje na místní úrovni biskup sám nebo jím ustanovený instruktor, který je většinou členem církevního tribunálu. U výslechů svědků je vyžadována přítomnost notáře (čl. 11). Mnohdy složitě se dokládá nepokřtěnost jednoho z manželů (čl. 16). Po ukončení přípravy procesu sepíše obhájce svazku své stanovisko (čl. 23), které pak obdrží biskup s celým spisem. Biskup připojí své votum (čl. 24), ve kterém mimo jiné vyjádří svůj názor ohledně možného vzniku veřejného pohoršení, a odešle všechna akta Kongregaci pro nauku víry (čl. 25). Ta po prozkoumání předá své vyjádření papeži, který vposledku rozhoduje na základě plnosti své apoštolské moci.¹⁰⁶ Pokud papež manželství rozváže, je manželství rozvázáno okamžikem účinnosti rozhodnutí, tedy bez ohledu na uzavření či neuzavření nového manželství.¹⁰⁷

V Erfurtu vypracovává žádosti o udělení tohoto privilegia člen soudního tribunálu, soudce-jáhen. V Praze byl tímto pověřen soudní vikář.

	Erfurt			Praha		
	Nové žádosti	Rozhodnuto z Říma	Pozastaveno, zrušeno	Nové žádosti	Rozhodnuto z Říma	Pozastaveno, zrušeno
2001	12	8	4	8	3	2
2002	18	10	3	3	4	0
2003	17	20	4	2	3	0
2004	19	14	1	3	2	1
2005	15	13	4	9	4	3

Tab. 27 – Tzv. privilegium Petrinum - srovnání¹⁰⁸

10.2 Vyřizování žádostí o zrušení nedokonaného manželství

Rozvázání nedokonaného platného manželství (tzn. po sňatku spolu manželé lidským způsobem neuskutečnili soulož, c. 1061) ze spravedlivého důvodu je již od

¹⁰⁶ Srov. J. SVOBODA, *Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství*, s. 21.

¹⁰⁷ Srov. D. NĚMEC, *Manželské právo katolické církve*, s. 184.

¹⁰⁸ Pražské údaje zaznamenávají do obyčejného sešitu těžko čitelně.

středověku po vyřešení sporu mezi zástupci konsensuální a kopulační teorie vyhrazeno pouze nositelům papežského úřadu. Lze takto rozloučit manželství svátostné i nesvátostné na žádost obou stran nebo jen jedné, a to i proti vůli druhé strany (c. 1142). V VII. knize Kodexu nalezneme pokyny pro informační řízení, které se koná na úrovni diecéze (cc. 1697-1706). Řízení probíhá velmi podobně jako u tzv. privilegia Petrina, tedy biskup obdrží celý spis spolu s připomínkami obhájce svazku, přidá vlastní vyjádření a vše zašle na Kongregaci pro bohoslužbu a svátosti, která po zpracování předá záležitost papeži. Řízení se nesmí zúčastnit advokát nebo zástupce strany, v nesnadných případech může biskup dovolit účast právního znalce.

	Erfurt			Praha		
	Nové žádosti	Rozhodnuto z Říma	Řízení pozastaveno, zrušeno	Nové žádosti	Rozhodnuto z Říma	Řízení pozastaveno, zrušeno
2001	0	0	0	0	0	0
2002	0	0	0	0	0	0
2003	3	1	0	1	0	0
2004	4	3	1	1	0 ?	0
2005	2	1 (v Erfurtu)	1	0	0 ?	0

Tab. 28 – Zrušení nedokonaného manželství - srovnání¹⁰⁹

10.3 Správní rozhodnutí

2003

ICS Erfurt rovněž vyřizuje některé žádosti o prohlášení neplatnosti manželství ve správním řízení, ovšem pouze pro diecézi Erfurt. V r. 2003 bylo podáno a rozhodnuto 9 žádostí o neplatnost manželství z důvodu nedostatku kanonické formy. Žádosti tohoto typu řeší v Praze správním rozhodnutím arcibiskupství pražské.

Dále bylo uděleno v diecézi Erfurt 121 dispencí, 2 zplnění v základu (sanatio in radice podle c. 1165 § 2) a 19 nihil obstat.

2004

Ve správním řízení bylo v diecézi Erfurt rozhodnuto o 8 případech neplatnosti manželství z důvodu nedostatku formy. Dále zde bylo uděleno 109 dispencí, 2 sanatio in radice a 21 nihil obstat.

¹⁰⁹ Pražské údaje zaznamenány do stejného sešitu spolu s tzv. privilegiem Petrinem, neoznačeny zvlášť, pouze podle paměti notářky.

V Praze se vyskytl jeden případ laicizace.¹¹⁰

2005

V tomto roce bylo ke správnému řízení o neplatnosti manželství z důvodu nedostatku formy přijato 8 případů z diecéze Erfurt, 7 z nich bylo rozhodnuto. Dispenzí bylo uděleno 96, sanatio in radice 5 a nihil obstat 26.

V Praze se opět vyskytl jeden případ laicizace.

10.4 Účast na beatifikačních a kanonizačních řízeních

Erfurtský interdiecézní církevní soud nepracuje v současnosti na žádných beatifikačních ani kanonizačních řízeních. Pražský soud byl pověřen vypracováním podkladů pro beatifikaci kardinála Berana.¹¹¹ Proces beatifikace kardinála Berana byl zaházen v roce 1998, v současné době je již na Kongreraci pro záležitosti svatých.

10.5 Přednášková a poradenská činnost

Jak již bylo řečeno v 5. kapitole, oba soudní vikáři občas vykonávají osvětové přednášky. Několik erfurtských advokátů vyučuje na teologických fakultách. Pět pražských soudců přednáší na českých univerzitách, tři z nich vyučují kanonické právo. Také jeden pražský advokát vyučuje kanonické právo.

Kromě pedagogické činnosti těchto několika ovšem působí téměř každý zaměstnanec soudu jako určitý poradce, neboť se často i mimo svou práci setkává s případy nevydařených manželství.

¹¹⁰ Zaznamenáno do stejného sešitu jako tzv. Petrinum a nedokonané manželství, vše téměř nečitelné.

¹¹¹ Podle sdělení pražské notářky. Na internetových stránkách pražského arcibiskupství je zmínka o připravovaných svatořečeních sestry Marie Vojtěchy Hasmandové, kardinála Berana a otce Metoda Dominika Trčky. Srov. www.apha.cz.

ZÁVĚR

Na konci tohoto srovnávání můžeme říci, že oba soudy toho mají docela dost společného. Především je to vznik ve stejné době za éry komunismu a tato společná minulost vytváří jisté melancholické pouto Erfurtu k Praze, neboť stále je (nejenom) v Erfurtu cítit pocit jisté zdrženlivosti ze strany západoněmecké církve. Dále ani personální obsazení se od sebe příliš neliší, erfurtský ICS je jen více otevřen laikům. Co se týče manželských kauz anulace, v přepočtu na počet katolíků žijících na daném území je toto množství přibližně stejné. Fakticky rozhoduje pražský soud trojnásobné množství kauz neplatnosti manželství, erfurtský je na druhou stranu pověřen biskupem vyřizováním mnoha jiných záležitostí ve správním řízení.

Nový Kodex kanonického práva klade požadavek na délku procesu v I. instanci nejvýše jeden rok, v II. instanci pak max. půl roku (c. 1453). Kauzy prohlášení neplatnosti manželství se zejména na pražském soudu velmi hromadí. To je z velké části způsobeno zaneprázdněností soudců, určitý počet zdržování procesu je také způsoben nespoluprací stran či jejich svědků. Jak tedy dostat požadavku Kodexu? Za prvé by bylo možné zvýšit počet zaměstnanců soudu přibíráním kvalifikovaných laiků, neboť zaměstnávat na církevním soudu pouze duchovní je s výhledem do budoucnosti téměř nereálné – ubývá kněží, přibývá kauz. Druhou možností je snížení počtu povinností kněžím (např. počtu farností), a tím je uvolnit pro práci na soudu, což se ovšem negativně odrazí v pastoraci.

Na závěr bych si dovolila zmínit dvě zkušenosti se sepisováním této práce. Za prvé, zjišťování stejných informací k erfurtskému a pražskému soudu (např. historie, partikulární normy atd.) mi zabralo v Čechách trojnásobně více času a musela jsem zde kontaktovat spoustu lidí. Mnoho mých informací také pochází pouze z jednoho zdroje bez možnosti ověření. Proto bych si dovolila navrhnout uspořádat partikulární normy ČBK podobně, jako to mají v Německu, a to ve formě vazače s možností doplňování nově vydaných zákonů (stejně vypadá např. také Münsterischer Kommentar). To by velmi usnadnilo studium i odbornou práci. Za druhé, bylo by vhodné uspořádat archiv pražského soudu, neboť asi nikdo pořádně neví, co se tam v krabicích nachází. Notářky na to vůbec nemají čas, ale třeba by bylo možné získat nějaký grant.

ABSTRACT

The interdiocesan tribunals in Erfurt and Prague – comparative study

The author of this bachelor work describes interdiocesan tribunals, first giving some general information about this type of tribunals and then discussing the two particular church courts in Erfurt and Prague. A brief outline of the historical development of these tribunals is followed by a discussion of the personal and material conditions today. She compares the work of the courts of the past three (cases of marriage nullity) or five years (the other cases). The chapter „Meaning of canon law for the cases of marriage nullity from the pastoral point of view“ can be regarded as a short excursion. In the end, the student arrives at the conclusion that - considering the rising number of requests for marriage nullity – there should either be more people working at the tribunals or else the judges should have fewer duties outside the court. To make research on the topic easier, she suggests to publish the particular norms from the Czech bishops' conference.

Přehled použitých symbolů a zkratek

AAS	Acta Apostolicae Sedis
AfkKR	Archiv für katholisches Kirchenrecht
AnnPont	Annuario Pontificio
BBR	Berliner Bischofskonferenz
c.	canon
cc.	canones
CIC/1917	Codex iuris canonici promulgovaný v r. 1917
CIC/1983	Codex iuris canonici promulgovaný v r. 1983
ČBK	Česká biskupská konference
ČCE	Českobratrská církev evangelická
DBK	Deutsche Bischofskonferenz
DDR	Deutsche demokratische Republik
FC	Familiaris consortio
ICS	Interdiecézní církevní soud
HdbKathKR	Handbuch des katholischen Kirchenrechts
MK (CIC)	Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici
MP	Motu proprio
ÖAKR	Österreichisches Archiv zum Kirchenrecht
PCI	Pontificium consilium de legum textibus interpretandis

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Prameny

- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (český ekumenický překlad), Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5
- Codex iuris canonici Pii X Ponificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione Emmi Petri card. Gasparri et indice analytico-analphabetico auctus (27.5.1917), Roma: Typis Polyglotis Vaticanis, 1926.
- BERLINER ORDINARIEN-KONFERENZ, Denkschrift bezüglich der Errichtung eines gemeinsamen Offizialates im Bereich der Berliner Ordinarien-Konferenz, Bautzen, 26. 5. 1964 (strojopis, nepublikováno, archiv ICS Erfurt).
- BERLINER BISCHOFSKONFERENZ, Errichtungsdekret für den überdiözesanen Gerichtshof I. Instanz, Berlin 18.9.1978 (strojopis, nepublikováno, archiv ICS Erfurt).
- BERLINER BISCHOFSKONFERENZ, Statuten der Berliner Bischofskonferenz vom 18. September 1978 für die interdiözesanen Gerichte in Erfurt und Bautzen, in: AfkKR 1979, roč. 148, 152-160.
- BISCHÖFLICHES OFFIZIALAT MÜNSTER, Jahresbericht 2004, 2005, 2006 (další údaje neuvedeny).
- CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei, 30.4.2001, in: Revue pro církevní právo 2003, roč. 25, č. 2, s. 107-115, (s neoficiální českým studijním překladem).
- Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5
- JAN PAVEL II., apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě Familiaris consortio, Praha: Zvon, 1992. ISBN: 80-7113-161-X
- JOHANNES PAUL II., Apostolische Konstitution Pastor Bonus über die Römische Kurie vom 28.6.1988, in: www.dbk.de.
- Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1
- Kodex kanonického práva (latinsko-české vydání), Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6
- ORDINARIAT DES BISTUMS MEISSEN, Rundschreiben, Bautzen 12.9.1979,

(archiv ICS Erfurt).

PÄPSTLICHER RAT FÜR DIE INTERPRETATION VON GESETZESTEXTEN,
Entscheidung des Päpstlichen Rates für die Interpretation von Gesetzestexten
vom 24. Juni 2000 zu einem Zweifel bezüglich c. 915 CIC, in: AfkKR 2000, roč.
169, s. 135-138.

PIUS XI., motu proprio Qua cura (De ordinandis tribunalibus ecclesiasticis Italiae pro
causis nullitatis matrimonii decidendis) z 8. 12. 1938, in: AAS 1938, roč. 30, s.
410-413.

PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, Dignitas
connubii, in: „Dignitas connubii“. Die Eheprozeßordnung der katholischen
Kirche (ze dne 25. ledna 2005), Text und Kommentar von K. Lüdicke, Beiheft
42 zum MK CIC, Essen: Ludgerus-Verlag, 2005. ISBN 3-87497-252-6

Poradní odbor organizačně právní SR ČCE, O církevním soudu, tisk č. 19 B, 1. zasedání
31. synodu ČCE (22.-25.5.2003), in:
http://www.srcce.cz/includes/2003_usneseni_synodu/tisk19b.html (13.5.2006,
14:52)

Relatio de statu et activitate tribunalis ad Signaturam Apostolicam unoquoque anno
mense ianuario mittenda (za roky 2003, 2004, 2005, zprávy obou soudů).

SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Normae pro Tribunalibus
interdioecesanis vel regionalibus aut interregionalibus, in: AAS 1971, roč. 63, s.
486-492.

SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Schreiben der
Apostolischen Signatur vom 6. Dezember 1978 zur Bestätigung der Errichtung
interdiözesaner Gerichte in Erfurt und Batzen N 10414/78 V. T., in: AfkKR
1979, roč. 148, str. 151.

SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, Dopis kard. Tomáškovi
ze dne 18.3.1981, Prot. N. 13.029/81 V.T. (nepublikováno, archiv ICS Praha).

TOMÁŠEK, František, Zřizovací dekret Interdiecézního církevního soudu v Praze,
datován o slavnosti sv. Ducha 1982, Num. Exhib. 1451/82 (latinsky,
nepublikováno, archiv ICS Praha).

2. Sekundární literatura

Annuario Pontificio per l'anno 2006, Vatikán 2006.

BEAL, John P. (ed.), New commentary on the Code of canon law, New York: Paulist
Press, 2000. ISBN 0-8091-0502-0

- CAMPENHAUSEN, Axel von (ed.), Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht, Band I, II, Paderborn: Schöningh, 2000. ISBN 3-506-75140-9
- CASAROLI, Agostino, Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989), Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-621-3
- GROCHOLEWSKI, Zenon, Die kirchlichen Gerichte in Deutschland und in Österreich auf dem Hintergrund der Gegenwärtigen Rechtspflege in der Gesamtkirche, in: ÖAKR 1995-1997, roč. 44., s. 37-59. ISSN 0029-9820
- GUNKEL, Heinz, Ehen in der „ehemaligen DDR“ – Beobachtungen aus der Sicht eines kirchlichen Ehegerichtes, in: Ahlers, R., Laukemper-Isermann, B. (ed.), Kirchenrecht aktuell. Fragen von heute an eine Disziplin von „gestern“, Beiheft 40 zum MK CIC, Essen : Ludgerus Verl., 2004, s. 115-126. ISBN 3-87497-250-X
- HARTMANN, J., SVOBODA, B. a VAŠKO, V., Kardinál Tomášek. Generál bez vojska...?, Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-492-9
- HRDINA, Antonín I., Církevní soudy – k čemu dnes?, in: Právník, teoretický časopis pro otázky státu a práva 1999, roč. 138, č. 4, s. 342-352.
- HRDINA, Antonín I., Kanonické právo, Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-26-2
- INTERDIÖZESANES OFFIZIALAT ERFURT, Ehenichtigkeitserklärung. Was ist zu tun, wenn die Ehe zerbrochen ist?, 2003 (další údaje neuvedeny).
- KAPLAN, Karel, Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963-1973, Brno: CDK, 2001. ISBN 80-85959-83-6
- KAŠNÝ, Jiří, Zrušení manželství in favorem fidei, in: Revue církevního práva 2003, roč. 25, č. 2, s. 83-94.
- KAŠNÝ, Jiří, Zrušení manželství. Historicko-kanonická analýza Pavlovského privilegia, in: Tribunál 2005, č. 2, (in: <http://tribunal.kapitula.sk/>).
- KŘIŠŤAN, A., Pastorační hledisko projednávání neplatnosti manželství, in: Revue církevního práva, 2005, roč. 30, č. 1, s. 63-69.
- LISTL, Joseph, SMITZ, Heribert (ed.), Handbuch des katholischen Kirchenrechts, 2. grundlegend verarbeitete Auflage, Regensburg: Pustet, 1999. ISBN: 3-7917-1664-6
- LÜDICKE, Klaus (ed.), Münsterischer Kommentar zum Codex iuris canonici unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Deutschland, Österreich und der Schweiz, 6 Bänder, Essen: Ludgerus-Verl., 1987 - dosud (průběžně

doplňováno).

- LÜDICKE, Klaus, „Dignitas connubii“. Die Eheprozeßordnung der katholischen Kirche, Text und Kommentar von K. Lüdicke, Beiheft 42 zum MK CIC, Essen : Ludgerus-Verl., 2005. ISBN: 3-87497-252-6
- NĚMEC, Damián, Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo, Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X
- OPATRŇÝ, Aleš, Život rozvedených v církvi, in: Teologické texty 1994, č.5., s. 167-171.
- PALLA, Jiří, Manželský souhlas v současném kanonickém právu, in: Revue církevního práva 1999, roč. 13, č. 2, s. 93-128.
- POLÁŠEK, František, Procesní právo, Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0663-2
- PRADER, J., REINHARDT, H.J.F., Das kirchliche Eherecht in der seelsorgerischen Praxis. Orientierung für die Ehevorbereitung und Krisenberatung. Hinweise auf die Rechtsordnungen der Ostkirchen und auf das islamische Eherecht, 4. vollständig neu bearbeitete Auflage, Essen: Ludgerus Verl., 2001. ISBN: 3-87497-237-2
- PŘIBYL, Stanislav, P. ThDr. ICLic. Jiří Svoboda, in: Revue pro církevní práva 1998, roč. 9, č. 1, s. 37-38.
- SALIJ, Jacek, Proč nesmím přistupovat ke svátostem?, Amen 2000, č. 5, s. 23-26.
- SCHÄFER, B., Hat Geschichte Folgen? Staat, Gesellschaft und katholische Kirche nach zehn Jahren deutscher Einheit, NomoK@non-Webdokument: <http://www.nomokanon.de/abhandlungen/007.htm> (3.6.2006, 13:12)
- SCHMITZ, Heribert, Laien als Eherichter. Zum MP „Causas matrimoniales“ vom 28.3. 1971 [ze dne 21.1.1975], in: Kirchenrechtliche Gutachten und Stellungnahmen. Zum 75. Geburtstag des Verfassers. Haering, S. a Kalde, F. (ed.), Metten: Abtei Verlag, 2004, s. 547-555. ISBN: 3-930725-03-7
- SKALICKÝ, Karel, Biskup Tomášek na koncilu ve Věčném městě – viděný zorným úhlem tehdejšího Říma, in: OPATRŇÝ, Aleš (ed.), Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze symposia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení 2. vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, s. 96-105.
- SLAVÍK, Michael, Manželství – od snů k realitě. Teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.

SVOBODA, Jiří, Moc řádná – zástupná ve vztahu k nerozlučitelnosti manželství, in:
Revue církevního práva 2001, roč. 18, č. 1, s. 7-28.

www.cirkevnirozvod.com (20.5.2006, 14:54)

http://de.wikipedia.org/wiki/Apostolische_Administratur (5.6.2006, 12:34)

<http://www.erzbistum-koeln.de/erzbistum/offizialat/ebokoeln/zahlen/index.html> (6.6.
2006, 11:55)

Seznam příloh v textu

- Tab. 1 – Přehled rozlohy diecézí, počtu obyvatel a počtu katolíků na území ICS Erfurt
- Tab. 2 - Přehled rozlohy diecézí, počtu obyvatel a počtu katolíků na území ICS Praha
- Tab. 3 – Církevní soudce – srovnání
- Tab. 4 – Obhájce svazku – srovnání
- Tab. 5 – Ochránce spravedlnosti - srovnání
- Tab. 6 – Notář – srovnání
- Tab. 7 – Advokáti – srovnání
- Tab. 8 – Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2003
- Tab. 9 - Přehled jednotlivých důvodů žádosti o anulaci v r. 2003
- Tab. 10 – Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2003
- Tab. 11 - Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2004
- Tab. 12 - Přehled jednotlivých důvodů žádostí o anulaci v r. 2004
- Tab. 13 - Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2004
- Tab. 14 - Přehled nulitních kauz v procesním řízení v r. 2005
- Tab. 15 - Přehled jednotlivých důvodů žádostí o anulaci v r. 2005
- Tab. 16 - Přehled případů anulace ve zkráceném listinném řízení v r. 2005
- Tab. 17 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2003
- Tab. 18 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2003
- Tab. 19 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2004
- Tab. 20 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2004
- Tab. 21 – Přehled činnosti v II. instanci za rok 2005
- Tab. 22 - Přehled jednotlivých důvodů anulace v II. instanci v r. 2003
- Tab. 23 – Celoněmecká statistika za r. 2003
- Tab. 24 – Celoněmecká statistika za r. 2004
- Tab. 25 – Celoněmecká statistika za r. 2005
- Tab. 26 – Privilegium Paulinum
- Tab. 27 – Tzv. privilegium Petrinum - srovnání
- Tab. 28 – Zrušení nedokonaného manželství - srovnání